

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MEVDUAT VE KATILIM BANKALARININ TOPSİS YÖNTEMİNE GÖRE
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kamil FİRİDİN

MAYIS-2019

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MEVDUAT VE KATILIM BANKALARININ TOPSİS YÖNTEMİNE GÖRE
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kamil FİRİDİN

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ahmet KURTARAN

MAYIS-2019

TRABZON

ONAY

Kamil FRİDİN tarafından hazırlanan “Mevduat ve Katılım Bankalarının Topsis Yöntemine Göre Karşılaştırılması” adlı bu Çalışma 27.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı Finans Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı – Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Doç. Dr. Ahmet KURTARAN	Başkan	☒	☐	<i>A. Kurtaran</i>
Prof. Dr. Hüseyin DAĞLI	Üye	☒	☐	<i>H. Dağlı</i>
Doç. Dr. Hasan AYAYDIN	Üye	☒	☐	<i>H. Ayaydin</i>

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRME
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca "Karadeniz Teknik Üniversite (KTÜ)'si - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu"na uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Kamil FİRİDİN

20.05.2019

ÖNSÖZ

Ekonomide ve günlük hayatta para ve sermaye son derece önemli bir yere sahiptir. Para ve sermayenin aracı kurum ve kuruluşları olarak bankalar ekonomik hayatın merkezini teşkil eder. Bankalar, ekonomide para akışını ve gönderimini, kredi ve diğer hizmetler birimi olarak görev yapmaktadır. Bu kapsamda; bankaların da kendi içlerinde değişik görev ve sorumlulukları mevcuttur. Bankaların tarihi gelişimi süreci içinde de bu durum böyle olagelmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır. Bu tez çalışmasında, Mevduat ve Katılım Bankaların TOPSİS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) analiz yöntemiyle çeşitli açılardan karşılaştırılmış, değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinden son haline gelinceye kadar olan süreçte; engin akademik tecrübeleri, bilgi birikimleri ve bilimsel yaklaşımı ile desteğini esirgemeyen ve danışmanlığımı kabul etmesinden onur duyduğum akademik danışmanım Doç. Dr. Ahmet Kurtaran'a ve tez dönemimin ilk gününden son gününe kadar tüm zorlukları göğüslememde yanımda olan, maddi-manevi desteklerini esirgemeyen canım aileme yürekten teşekkür ederim...

Mayıs, 2019

Kamil FİRİDİN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KATILIM BANKACILIĞININ TANIMI VE TARİHİ	3-22
1.1. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkışına İlişkin Nedenler	3
1.1.1. Dini Sebepler	4
1.1.2. Ekonomik Nedenler	4
1.1.3. Siyasi Nedenler	5
1.2. Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	6
1.2.1. Dünya'da Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	6
1.2.2. Türkiye'de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	7
1.3. Katılım Bankalarının Özellikleri.....	9
1.4. Katılım Bankalarının Amaçları	10
1.5. Katılım Bankalarının Ekonomiye Katkıları	11
1.6. Katılım Bankalarının Performans Değerlendirmesi.....	13
1.7. Katılım Bankaları Tarafından Kullanılan Finansman Yöntemleri.....	14
1.7.1. Murabaha	15
1.7.2. Muşaraka.....	16
1.7.3. Mudaraba	16
1.7.4. İcara (Leasing)	16
1.7.5. Selem Satışı.....	16
1.7.6. İstisna	17
1.7.7. Joala	17
1.7.8. Karz-ı Hasen	17
1.8. Diğer Faizsiz Bankacılık (Katılım Bankacılığı) Yöntemleri.....	18

1.8.1. Sukuk	18
1.8.2. Tekafül	19
1.8.3. Vadeli Döviz İşlemleri (Forward).....	19
1.8.4. Kıymetli Madenlere Dayalı İşlemler.....	20
1.9. Katılım Bankaları ile Diğer Bankaların Karşılaştırılması	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. MEVDUAT BANKACILIĞININ TANIMI VE TARİHÇESİ.....	23-32
2.1. Mevduat Kavramı	24
2.2. Mevduatların Sınıflandırılması	24
2.2.1. Geleneksel Ayırma Göre Mevduat	24
2.2.2. Tasarruf Sahibine Göre Mevduat.....	25
2.3. Mevduat Bankaları ve Mevduat Bankalarının Sınıflandırılması.....	25
2.4. Mevduat Bankacılığının Önemi	26
2.5. Bankacılık Sisteminde Mevduat Bankalarının Mali Yapısı	27
2.5.1. Mevduat Bankalarının Aktif-Pasif Yapısı 2012-2017 Dönemi	27
2.5.2. Mevduat Bankalarının Kaynak Kullanımı (2012 -2017) Dönemi	28
2.6. Mevduat Bankalarının Büyüme Stratejileri.....	28
2.6.1. Mevduat Bankalarında Şubeleşme.....	29
2.6.2. Mevduat Bankalarında Birleşme.....	29
2.6.3. Uluslararası Pazarlara Odaklanma	29
2.7. Türk Bankacılık Tarihinde BASEL Kararları	30
2.7.1. Basel I Kararları.....	30
2.7.2. Basel II Kararları.....	30
2.7.3. Basel III Kararları	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KATILIM BANKALARI İLE MEVDUAT BANKALARININ TOPSIS YÖNTEMİ İLE KARŞILAŞTIRILMA ANALİZİ	33-52
3.1. TOPSIS Yöntemi, Özellikleri ve Aşamaları	33
3.1.1. Karar Matrisi Aşaması	33
3.1.2. Normalleştirme Matrisinin Yapılması	33
3.1.3. Ağırlıklandırılmış Normalize Matrisin Bulunması	34
3.1.4. İdeal ve Negatif İdeal Çözüm Değerlerinin Bulunması	34
3.1.5. Ayırım Ölçülerinin Hesaplanması	34
3.1.6. İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Bulunması.....	35
3.2. TOPSIS'in Üstün ve Zayıf Yönleri	35
3.3. Araştırmanın Amacı ve Modeli.....	36

3.4. Araştırmanın Kapsamı	36
3.5. Araştırmanın Yöntemi.....	36
3.6. Literatür Taraması.....	37
3.6.1. TOPSIS Yöntemi ile Katılım ve Mevduat Bankalarının Çok Kriterli Olarak Karşılaştırılması	38
3.7. Bulgu ve Yorumlar.....	45
3.8. TOPSIS Analizi ve Sonuçları.....	47
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	53
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	55
ÖZGEÇMİŞ.....	63

ÖZET

Bir lke ekonomisinde, finans alanında bankacılık sektörü en önemli kurum veya kuruluşlardan bir tanesidir. Bankaların çeşitli görev ve sorumlulukları vardır. Bu kapsamda; bankalar fonksiyonlarına göre bazı ayırımlara ve görevlere tabi tutulurlar. Bankacılık sisteminde meydana gelen bir sıkıntı veya bozulma ister istemez para ve sermaye sahiplerini de etkilemektedir. Bu durum bankanın performans, kârlılık gibi değişkenleri etkilemektedir. Geçen zamanlar içinde özellikle 2000 ve 2001 krizinde bankalar böyle si sıkıntılı bir süreçten geçmişti ve parasal darboğaz, kredi geri ödeme zorlukları ve bazı iflaslar olmuştu. Bu durum bankaların olası bir krizde ne kadar ayakta kalabileceği ve ne kadar krizden etkilenebileceği sorunsalını da beraberinde getirmişti.

Bu tez çalışmasının amacı, günümüz bankacılık sisteminde oldukça önemli bir paya sahip olan mevduat bankalarının ve katılım bankalarının çeşitli açılardan çok kriterli olarak değerlendirilmesi, karşılaştırılması ve bulguların yorumlanmasıdır. Bu amaçla çalışmada çok kriterli karar verme yöntemlerinden TOPSİS kullanılmıştır.

Çalışmada 2016-2019 yılları arasında faaliyet gösteren 11 mevduat bankasının ve 5 katılım bankasının performansı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Finans, Mevduat ve Katılım Bankaları ve TOPSİS

ABSTRACT

In a country economy, finance sector is one of the most important institutions or organizations in the field of finance. Banks have various duties and responsibilities. In this context; banks are subject to some distinctions and duties according to their functions. A distress or a deterioration in the banking system inevitably affects the owners of money and capital / capital. This situation may cause some situations in terms of performance, profitability and other variable elements of the bank.

In recent times, especially in the 2000 and 2001 crisis, banks had undergone such a troublesome process, and the monetary bottleneck had been difficulties in repayment of loans and some bankruptcies. This situation led to the question of how long the banks would survive in a possible crisis and how much could be affected by the crisis.

The aim of this thesis is to evaluate, compare and interpret the findings of deposit banks and participation banks which have a significant share in today's banking system, in many respects. The method to be used in this process is called TOPSIS. The results are very valuable for industry managers and researchers.

In this study, the performance of 20 deposit banks and 6 participation banks were evaluated.

Keywords: Banking, Finance, Deposit and Participation Banks and TOPSIS

TABLolar LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Yıllar İtibariyle Katılım Bankalarının Şube ve Personel Sayısı (2017-2018)	9
2	Katılım Bankalarıyla Diğer Bankaların Hizmet Açısından Karşılaştırılması	21
3	Mart 2019 tarihi itibariyle Mevduat Bankaları	25
4	2012-2017 Mevduat Bankaları Mali Yapısı Aktif Bölümü/(Milyon TL).....	27
5	2012-2017 Mevduat Bankaları Mali Yapısı Pasif Bölümü/(Milyon TL)	27
6	Mevduat Bankalarının Kaynak Kullanımı (2012 -2017) Dönemi	28
7	Türkiye'de Faal Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterliliği Oranları (Milyon TL).....	39
8	Türkiye'de Faal Katılım Bankalarının Sermaye Yeterliliği Oranları (Milyon TL)	40
9	Mevduat Bankalarının Şube ve Personel Bilgileri.....	41
10	Katılım Bankalarının Şube ve Personel Bilgileri.....	41
11	Mevduat Bankalarının Rasyoları	42
12	Katılım Bankalarının Rasyosu	43
13	Türkiye'deki Mevduat ve Katılım Bankaları (2019).....	44
14	Finansal Oranların Banka Performansına Etkileri	45
15	Bankaların Performans Değerlendirilmesi.....	46
16	Mevduat ve Katılım Bankalarının Çeşitli Kriterler Açısından Birbirleriyle Karşılaştırılması ve Analizi	47
17	TOPSİS Analizinden Elde Edilen Karar Matrisi	48
18	TOPSİS Analizinden Elde Edilen Normalleştirilmiş Matris	49
19	TOPSİS Analizinden Elde Edilen Ağırlıklandırılmış Matris.....	50
20	TOPSİS Analizinden Elde Edilmiş Negatif İdeal, Pozitif İdeal ve Optimum İdeal özüm Matrisleri.....	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Türkiye'de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi.....	8

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	: adı geçen eser
AGÜ	: Az Gelişmiş Ülkeler
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİS	: Bank for International Settlements
İDT	: İktisadi Devlet Teşekkülleri
İKB	: İslami Kalkınma Bankası
LMH	: Liquidity Management House
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
TL	: Türk Lirası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOPSİS	: Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution
YP	: Yabancı Para

GİRİŞ

Dünyada ve Türkiye’de ekonomik sistemde zaman zaman bazı değişiklikler olmuştur ve halen de olmaktadır. Örneğin; klasik iktisat ekolünden sonra, devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini saunan ve adına Keynesyen İktisat denilen bir iktisadi ekol gelmiş ve yıllar sonra 1980’li yıllarda Liberal İktisat Anlayışı ortaya çıkmıştır. Bunun gibi değişimler bankacılık sektöründe de yaşanmıştır. İlk başlarda Kıyı bankacılığından sonraları zamanla, yatırım bankaları, mevduat bankaları ve katılım bankaları adı altında birtakım değişik isimlerle bankacılık sektöründe yenilikler olmuştur.

Son 25-30 yılda liberalleşme yani serbestleşme ile birlikte ekonomideki bu değişim bankacılık alanında da kendisini göstermeye başlamış ve 1983 yılında 83/7506 sayılı kararname ile “Özel Finans Kurumları” kurulmaya başlanmış ve böylelikle bu kurum ve kuruluşlar faiz konusunda (dini açıdan haram ve yasak olarak kabul edilen bir kavram olması nedeniyle) sıkıntıları olan mevduat sahiplerine bir alternatif olarak sunulmuştur. Bu kurumların en önemlilerinden biri de “Katılım Bankaları”dır. Bu bankalar faiz mekanizmasını saf dışı bırakarak, sermaye ve/veya mevduat sahiplerinin parasal değerlerini bir fon havuzunda toplayıp yapılan bir iş veya projeden elde edilen kâr veya zarara ortak olma şeklinde hizmet vermeyi kendilerine ilke edinmişlerdir. Buradaki esas amaç mevduat sahiplerine faizsiz bir kazanç sunmak ve tasarruf edebilme imkanı tanımaktır.

Bunun yanı sıra, “mevduat bankaları” da finans dünyasında oldukça önemli bir yere ve konuma sahiptir. Adından da anlaşılacağı üzere bu bankalar mevduat sahiplerinden para ve parasal değerlerini toplayarak ve belli zamanlarda bu mevduatlarla işlem yapıp hesap sahiplerine çeşitli hizmetler sunan bankalardır.

Tezin birinci ve ikinci bölümlerinde katılım ve mevduat bankalarının tarihi, çeşitleri, kurulma nedenleri, fonksiyonları, finans sektörüne olan etkileri incelenmiş üçüncü bölümde çalışma kapsamına alınan mevduat ve katılım bankaları çok kriterli bir analiz yöntemi olan ve-TOPSİS yöntemiyle karşılaştırılmıştır, Böylelikle sözkonusu bankaların birbirlerine olan avantaj ve/veya dezavantajları tespit edilmeye çalışılmış ve elde edilen sonuçlar/bulgular değerlendirilmiştir.

TOPSİS yöntemi finansal performansın ölçülmesinde ve farklı sektörlerde sıklıkla kullanılabilen bir yöntemdir. Örneğin; mali/finans problemleri, veri tabanı seçimi, muhasebe ve

sermaye artırımı, karar destek, imalat, ekonomik planlama, pazarlama stratejisi ve portföy, risk analizi, kaynak ve tesis yeri seçimi, ulaştırma ve çevresel kararlar gibi alanlarda kullanılmaktadır.

Bu yöntem ilk olarak Chen ve Hwang (1992) tarafından Kanada'da katı atık israfının ölçülmesinde kullanılmıştır. TOPSIS yönteminde, alternatif parametrelerin tek tek ele alınan kriterlerinin yapılan testin neticesinde aldığı en fazla ve en az değerlerden yola çıkarak ideal çözüme olan uzaklıkları Hesaplanır ve bu sonuca göre sıralama yapılır. sıralama yapılır ve bu sonuca göre yorumlanır.

Topsis yönteminde analiz ve ve karşılaştırma yapılırken her bir kriterin tek düze bir şekilde yükselen veya düşen yarar eğilimine sahip olduğu Varsayılır. Böylece ideal ve negatif ideal çözümleri tanımlamak kolay hale gelecektir. TOPSIS yönteminde, amaçların tespiti, karar matrisinin oluşturulması, normalleştirilmiş ve ağırlıklı hale getirilmiş karar matrislerinin oluşturulması, alternatifler arasındaki mesafenin ölçülmesi, ideal çözüme yaklaşma gibi birtakım aşamalar mevcuttur.

TOPSIS yönteminde, ideal çözüm için gerekli olan yakınlık hesaplanırken, hem pozitif-ideal çözüme uzaklık, hem de negatif-ideal çözüme uzaklık dikkate alınmaktadır. Bu yöntemde ideal çözüm, fayda kriterini maksimum hale getiren, maliyet kriterini ise minimum durumda tutan çözümdür. Bununla birlikte, negatif ya da başka bir ifadeyle ideal olmayan çözüm ise, maliyet kriterinin yüksek, fayda kriterinin az olduğu çözümdür. Yöntemde en iyi çözüm, bütün kriterler göz önünde bulundurulduğunda, seçilen alternatifin bu kriterleri en iyi düzeylerde yerine getirmesidir. Bununla beraber bazen ideal çözüm varılamaz bir hal alabilir. Bu gibi bir durumda ideale en yakın nokta, ideal çözüm olarak onaylanabilir.

Çalışmada 2016-2019 yılları arasında faaliyet gösteren 11 mevduat bankasının ve 5 katılım bankasının performansı değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KATILIM BANKACILIĞININ TANIMI VE TARİHİ

1.1. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkışına İlişkin Nedenler

Katılım bankacılığına dair ilk çalışmalar 1960'lı yıllarda başlamıştır. Çağdaş manada faizsiz bankacılığın ilk örneği ise, 1963 senesinde Mısır'da Mit-Ghamr'da yapılmıştır. Bundan sonra özellikle Körfez ülkelerinin başını çektiği ve önder olduğu hemen hemen tüm dünyada pek çok faizsiz banka kurulmuştur. Sistemin konuşulmaya başlandığı zamanlar, finans çevreleri katılım bankacılığının gerçekleştirilme ihtimaline pek fazla ümit vermiyorlardı. Buna karşın 1970'lerde katılım bankaları, Türkiye'nin de içinde olduğu birçok ülkede yerini almaya başlamıştır. 1980'li yıllarda Arap sermayeli ve orijinli katılım bankalarının aktif bilançoları yılda yaklaşık yüzde onsekiz oranında büyümüş ve 1980'lerin sonlarına yaklaşık yirmüç milyar dolara ulaşmıştır. 1990 yılından sonra katılım bankalarının büyüme oranında bir azalma oluşmuş ama yinede geleneksel bankalarla yarıştıkları Mısır ve Kuveyt gibi yerlerde bütün banka mevduatının yüzde yirmisini oluşturmayı başarabilmişlerdir. En büyük on katılım bankasına bakıldığında 2008 yılındaki yüzde 30'luk büyüme oranı ile sektör canlandığı görülmektedir.

Türkiye'de gelişimiyle ilgili olarak ise; ilk olarak Albaraka Türk'ün 1984'te kurulması katılım bankacılığının başladığı söylenebilir. 1985 yılına gelindiğinde Faysal Finans kurulmuş, ardından 1989 yılında Kuveyt Türk kurulmuştur. Kuveyt Türk Vakıflar Genel Müdürlüğünü de pay sahibi yaparak sermayesini güçlendirmiştir. Faysal Finans ise bir müddet sonra Family Finans olarak faaliyetine devam etme kararı almıştır. Family Finans 1991 yılında bankacılık faaliyetine başlayan Anadolu Finans birleşerek ve günümüzdeki adı olan Türkiye Finans ismini almıştır. 2015'te kurulan Ziraat Katılım ve 2016'da kurulan Vakıf Katılım ise, katılım bankacılığında faaliyet gösteren diğer bankalar olmuşlardır. (<https://docplayer.biz.tr/49616664-Yeni-gelismeler-isiginda-turkiye-de-faizsiz-finans-ve-katilim-bankaciligi.html>)

Katılım Bankacılığın tanımı olarak her şeyden önce, İslam dinine göre; kesinlikle haram ve yasak olan ve adına "Faiz" denilen alınmasına-verilmesine ve kullanılmasına katiyen izin verilmeyen bir kavrama dayanmakta olduğu söylenebilir. Bu sebeple bu bankaların çalışma prensiplerinde ve süreçlerinde faiz asla yer almamaktadır. Bunun yerine mevduat ve tasarruf sahibi kişi ve/veya kurumların-şirketlerin bu sürece ortaya koydukları para ve parasal değeri olan varlıklarının kâr veya zarar şeklinde işleme tabi tutulması ilkesine göre hareket edilmektedir.

Katılım bankacılığını geleneksel bankacılıktan ayıran en önemli özellik, faiz yerine yapılan iş veya projeden elde edilecek olan ve adına "kâr payı" denen bir bedel vermesidir. Klasik bankacılıkta oranı daha önce tespit edilmiş faiz mukabilinde alınan paranın ihtiyaç sahiplerine borç verilmesi mevzubahistir. Faiz yerine mevduat sahibinin sonuca iştirak etmesini kasteden sisteme "faizsiz bankacılık" denmiştir. Bu kavram, isminden de belli olduğu üzere, olumsuz bir anlama sahip olup, ne olduğundan çok ne olmadığını ifade etmektedir (Gülşen, 2010: 3) Nitekim faizin yerine faizsizlik kavramını değil karı koymak gereklidir. Klasik bankacılıkta mevduat sahiplerine daha önceden belirlenmiş haftalık, aylık veya yıllık dönemler itibariyle faiz uygulanmaktadır. Buna ilaveten fon ihtiyacı olanlara faiz oranı, geri ödenmesi koşuluyla kredi şeklinde de verilmektedir. Bu bankacılık türü esasen, faizsiz bir finans piyasasını oluşturmayı ve yönetmeyi amaçlamaktadır (Öztin, 1992: 160).

Katılım bankacılığının ortaya çıkmasının bazı sebepleri vardır. Bu sebepler; dini, siyasi ve ekonomik olarak 3'e ayrılabilir.

1.1.1. Dini Sebepler

İslam dini faizin her türlüünü yasaklamış, diğer taraftan ticareti özendirmiş ve ticaretin rızkın 9/10 (onda dokuzu) olarak belirtmiştir. Faizin dinen haram olmasından ötürü, Müslümanların bir kısmının faiz ile işleyen bankalarla ve bankacılıkla olan işlemleri ve ilişkileri pek fazla gelişmemiş, bunun sonucunda da dini hassasiyeti yüksek insanların yaşadığı ülkelerde paranın ekonomiye kazandırılmasında ve kullanımında bankacılık sektörünün fonksiyonları haliyle epeyce düşük kalmıştır. Müslümanların inanışlarına uygun bir bankacılık sisteminin kurulması ister istemez bir gereklilik halini almıştır (Ekrem, 1992: 65).

Bu durum ekonomide yeni bir bankacılık sistemini gündeme getirmiştir.. İnsanlar nasıl huzurlu ve güvenli bir banka ve bankacılık sistemiyle çalışacaklardı ve bu durumun insanlara gerçekten bir faydası olacak mıydı? Katılım bankacılığı işte bu noktada klasik bankacılığa bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır.

1.1.2. Ekonomik Nedenler

Katılım bankalarının kurulma sebeplerinden bir diğeri ekonomik nedenler olarak ortaya çıkmaktadır. 1970'li yıllarda OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) ülkelerinin petrole zam yapmaları, bahse konu ülkelerin petrolden elde ettiği geliri artırmıştı. Bununla birlikte, bu gelirdeki artışın o ülkedeki ekonomide yeterince kullanılmadığı ve istenilen ekonomik büyüme ve kalkınma sağlanamadı. O yıllarda gelirleri büyük ölçüde yeraltındaki kaynaklardan elde eden, parası ve zenginliği iyi seviyede olan İslam ülkeleriyle, düşük seviyede ve sermaye açığı çok olan İslam ülkeleri arasında imzalanacak anlaşma ve işbirliği, kalkınma bankacılığının ilk aşamalarından birini

oluşturacaktı. Bir başka deyişle; bu durum kalkınma bankacılığının oluşmasına ilk etki eden unsurlardan biri olmuştur (Güngör, 2009: 226).

Günümüz İslam ülkelerinin bir bölümü ekonomik olarak gelişmekte hatta bazı yerlerde az gelişmiş kategoride kendine bir yer bulmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde en önemli konu; elde edilen fonların azlığı ve halihazırdaki fonların kârlı üretim sahalarına aktarılamamasıdır. Bu ülkelerdeki küçük ve orta ölçekli sanayi firmalarının finansal sorunları, kalkınma hariç önemli finansal sıkıntılara da neden olmaktadır. Bu kısım yeterince kuvvetli olmadıkça, üretim alanları nitelik olarak azalacaktır. Buna ilaveten, bu sanayi firmalarını daha geniş çaplı sanayilere yardımcı olma ve tamamlayıcılık özelliği kazandırma nitelikleri de göz önünde bulundurulmamaktadır.

1.1.3. Siyasi Nedenler

Uluslararası unsurların ve dengelerin değerlendirilmesi olarak incelendiğinde İslam ülkeleri; büyümeyi ve kalkınmaya destek olarak ülkeler arası siyasi platformda gücü elinde tutabilmek için faizsiz bankacılığın sunduğu değişik üstünlükleri kullanmaya çalışmışlardır. Bu tür bankaların kuruluş amacı sadece dini veya ekonomik değil, aynı zamanda uluslararası platformda da siyasi bir duruşa sahip olabilmeyi sağlamaktır. Ülkesini şeriat düzeniyle yöneten devletler bu bankacılık sistemini tam olarak uygulamaya, diğer bazı devletler (Pakistan ve Endonezya) ise tedrici yani aşama aşama uygulamaya başlamışlardır (Kalaycı, 2013: 61). Bu bahsedilenlere ek olarak toplumsal açılarından da analiz edilince katılım bankaları ile ilgili olarak; değişik sınıflara üye mensup bireylerden müteşekkil toplumda sosyal uzlaşımın ve barışın oluşturulabilmesi için toplumu meydana getiren bölümler arasında huzurlu ve güvenli ilişkilerin inşası ve bu ilişkilerin devam ettirilmesi oldukça önemli olmaktadır.

Bu ciddi ve önemli konuma varabilmenin ilk gerekliliklerinden biri elbette, zengin ile fakirin arasındaki gelir adaletsizliğinin azaltılması veya ortadan kaldırılması gelmektedir. Bilhassa az gelişmiş ülkelerde (AGÜ) kolay kolay düzeltilemeyen gelir dağılımı adaletsizliğini kapatılabilmeye yönelik çözümler ve stratejiler oluşturmak, günümüzde “sosyal devlet” olmanın olmazsa olmaz unsurlarındandır. Bu kısımda, “faizsiz bankacılık veya faiz içermeyen sistem” zenginlerin faiz mekanizmasıyla servetlerine ilaveler eklemeler yolunu bertaraf etmek adına yararlı olacak bir kuruluş olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu sistemde gerçekte katılım ortaklığı bir ölçüt olduğundan, üretime herkes iştirak etmekte ve bazıların çalışması diğerlerinin çalışmaması tarzında bir olay meydana gelmemektedir.

Türkiye adına değerlendirildiğinde; halkımızın çok önemli bir kesimi Müslüman’dır ve bu yüzden tamamı değilse de büyük çoğunluğu faiz ve faizli işlemlerden özellikle kaçınmaktadır. Bu toplumun büyük kısmı tasarruflarını faizle çalışan ve hizmet veren kuruluşlara değil de, ülke

ekonomisinin haricinde, atıl ve verimsiz bir şekilde değerlendirme durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Toplumun mevduatlarını/paralarını iyi bir şekilde kullanabilecekleri, faizsiz işleyen ve hizmet veren kurum veya kuruluşlara ihtiyaçları bulunmaktadır. Finans Kurumlarının oluşturulmasına müsaade edilmesi, insanların dini meseleler hakkında endişeler hissetmeden yatırımlarını huzurlu ve güvenli şekilde istihdam etmelerine tanınmıştır. Bu şekilde bir yaklaşım dini hassasiyeti olan insanların ve ülkedeki mevcut piyasanın yararına olmuştur (Karapınar, 2003: 16).

1.2 Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Katılım Bankacılığı denen bankacılık sistemi dünyada ortalama olarak 45-50 senedir varlığını korurken bu rakam Türkiye’de ise hemen hemen 30 seneye dayanmaktadır. Bu zaman içinde gerek dünyada ve gerekse Türkiye’de bu tür bankacılık ciddi birtakım değişimler göstermiştir.

1.2.1. Dünya’da Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Diğer adı faizsiz bankacılık olan katılım bankacılığının bilinen en eski tarihi Hammurabi Kanunlarına dayanır (M.Ö 2123-2081). Bu ünlü kanunların 100 ve 107. maddeleri kişiler arası borçlanma işlemlerinin nasıl olacağını ve faizsiz yatırımın nasıl yapılacağını örneklerini sunmaktadır. Yıllar sonra İslamiyet’in ortaya çıkmasıyla ise bu durum daha da gelişerek esas özelliklerini günümüze kadar getirmiştir.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra ise, dünyanın Orta Doğu ve Asya gibi bazı yerlerinde ülkeler kendi aralarında birtakım ekonomik girişimlere başvurmuş ve kapitalizm veya sosyalizm yahut başka bir akımın dışında özellikle İslami bakış açısının içinde olduğu bir ekonomik düzen kurmaya çalışmışlardır (Darçın, 2007: 9). Günümüzdeki modern katılım bankacılığı ile ilgili fikirler ve çalışmalar ise 1942'lere kadar uzanmakta ve özellikle 1950 ve 1960 yıllarında çok sayıda ilgili teori ortaya atılmıştır. Bilinen ilk faizsiz banka 1963 senesinde Mısır’ın Mit-Gamr bölgesinde, Ahmed en-Neccar isimli şahısın girişimleriyle kurulmuştur. Ahmed en-Neccar bu faizsiz bankacılık sistemini İslam dininin ekonomik ve sosyo-kültür yapısı ile entegre ederek uygulamaya başlamıştır. Bu kişinin kurduğu banka fazla uzun süre çalışmamış ve faaliyetine 4 yıl sonra son vererek 1967’de kapanmıştır. Bu bankanın yanı sıra benzeri bir örnek olarak; Hindistan’ın bazı Müslüman bölgelerinde ortaya çıkan kooperatif bankacılık uygulamaları da verilebilir.

1970’li yıllara gelindiğinde ise katılım bankacılığında birtakım değişimler ve gelişmeler ayrıca yeni ürünler ortaya çıkmış, hatta bazı ülkeler kendi tasarruflarını da bu bankalarda değerlendirmek istemişlerdir. 1972 yılında Mısır’da düzenlenen bir toplantıda finans ile ilgili konularda bu faizsiz bankacılığın iyi bir alternatif olabileceği hususu ve ayrıca petrol olan ülkelerin petrol gelirlerini de bu bankalarda kullanabileceği gibi konular hakkında kararlar alınmış ve İslami bankacılık adına da bazı doktrinler kabul edilmiştir. Bu gelişmelerden bir süre sonra Suudi

Arabistan kralı Faysal, İslami bankacılığın ne olduğunu daha iyi anlamak için bir kurul kurulmasını emretmiş ve kurulacak olan bankaya da 500 milyon dolar katkı yapacağını söylemiştir. Bir yıl sonra 1973'te Cidde'de İslami Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurulmasıyla ilgili bir bildiri de kabul edilmiştir. Bu kurulacak olan bankanın nihai hedefi; üye ülkelerin iktisadi ve sosyal gelişimini İslami usul ve kaideler çerçevesinde olmasını sağlamak ve bu yönde teşvik etmek olarak söylenebilir. Banka 20 Ekim 1975 tarihinde hizmete açılmıştır.

Bu gelişmeden sonra ortaya pek çok sayıda irili ufaklı katılım bankaları çıkmıştır (Kızılkaya, 2012). Örnek olarak; 1975 yılında faaliyete başlayan Dubai İslam Bankası, 1977 yılında kurulan Kuveyt Finans Evi ve yine 1977 yılında faaliyet vermeye başlayan Mısır-Sudan Faisal İslam Bankası verilebilir. 1990 yılında ise, faizsiz bankacılığı savunan bir grup Cezayir'de toplanarak İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu'nu kurmuş ve katılım bankacılığında önemli gelişmelere katkıda bulunmuştur (Özsoy, 2012: 68). 2000'li yıllara gelindiğinde ise bu alanda bir büyüme ve olgunlaşma dönemi başlamıştır öyle ki, katılım bankacılığı Amerika ve Avrupa'ya kadar ilerlemiş ve böylece katılım bankacılığı küresel boyutta bir büyüme yakalamıştır.

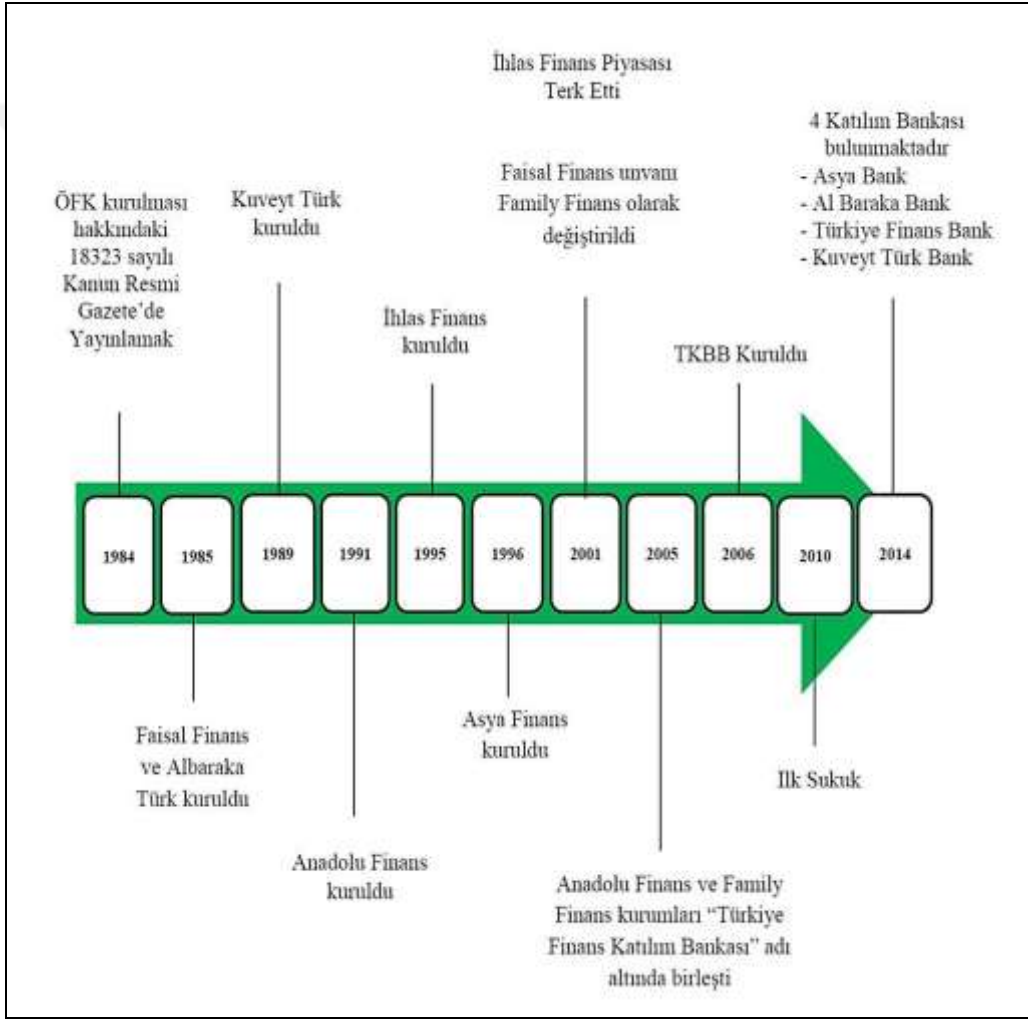
Bugün itibariyle beş kıtada 70 kadar ülkede hizmet veren İslami finans kuruluşları ve bankalarının adedi Dünya çapında 250'den fazladır. Bunun yaklaşık yüzde kırkı Körfez ülkelerinden müteşekkil Arap ülkelerinde bulunmaktadır. Bu kuruluşların aktif değerleri bugün itibariyle 500 milyar doları aşan bir sayıya yaklaşmıştır. 2007 yılı itibariyle Arap devletlerindeki İslam bankalarının toplam büyüklüklerinin yaklaşık yüzde doksan ikisini Körfez ülkelerinin oranı oluşturmaktadır. Körfez ülkelerinin toplam hissesinin %48,5 bölümü sadece Suudi Arabistan'a aittir. Emirlikler %21 ve Kuveyt %18,4 gibi bir paya sahiptir. Suudi Arabistan'da merkezli Dünya İslam Bankaları Birliği faizsiz bankacılık sistemi için bir merkez yapılmıştır (Ece, 2011: 63).

1.2.2. Türkiye'de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de faiz kavramının dinen sakıncalı ve haram olmasından dolayı, geleneksel bankacılık anlayışı yerine bir alternatif olarak düşünülen kalkınma bankacılığı ilk devrelerde önce teorik olarak düşünülmüş sonraları ise bu fikrin hayata geçirilmesi için birtakım girişimler başlatılmıştır. Türkiye 1975 senesinde İslami Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurucularından biri olmuş, 1984 senesinde ise kuruluşun en büyük ve önemli paydaşlarından birisi konumunda bulunmuştur. Paralarını faizden uzak bir şekilde kullanmak isteyen mevduat sahiplerine küçük ve orta boy şirketlere hizmet sağlama gayesiyle 1975/1877 sayılı yetki kanuna dayanılarak ve bu doğrultudaki çalışmaları 1978 senesine kadar süren Devlet Sanayii ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş.'nin (DESİYAP) önemli katkıları yaptığı ileri sürülebilir. DESİYAP bankacılığın faizli veya faizsiz çalışmasını yönetim kuruluna bırakmıştı, ancak yönetim kurulu aldığı bir kararla 1978 yılında faizli sisteme geçme kararı almıştı (Uçar, 2001: 61). Türkiye'de faizsiz bankacılık alanındaki en önemli

gelişmelerden birisi 1984/18323 sayılı kararname ile Özel Finans Kurumları'nın (ÖFK) kurulması olmuştur. Bu kararnameden sonucunda Albaraka Türk Özel Finans Kurumu 1985 yılında kurulmuş, yine aynı sene Faisal Finans, ilerleyen zaman içinde Kuveyt Türk ve İhlas Finans kurumları da kurulmuştur. İhlas Finans'ın faaliyetleri, 2000 ve 2001 yılında meydana gelen bankacılık krizi nedeniyle durdurulmuş ve bir süre sonra Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın tebliğleri ile faaliyetleri yeniden yürütülmeye başlanmıştır. 2001 yılında Güvence Fon'u oluşturulmuş ve akabinde 2005 yılında yayımlanan 5411 sayılı bankacılık kanunu çerçevesinde bu kurumlar katılım bankası adı altında devam etmişler.

Şekil 1: Türkiye'de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Kaynak: Dereci, 2014: 9

Aşağıdaki Tabloda ise, Türkiye'de katılım bankalarının personel ve şube sayısı gösterilmiştir.

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Katılım Bankalarının Şube ve Personel Sayısı (2017-2018)

Katılım Bankaların yurtiçi şube-personel sayısı			
ŞUBE SAYILARI			
Banka Türü	2017-Eylül	2018-Eylül	Fark
Albaraka	214	226	12
Kuveyt Türk	394	409	15
Türkiye Finans	287	301	14
Vakıf Katılım	49	80	31
Ziraat Katılım	56	76	20
TOPLAM	1.000	1.092	92

PERSONEL SAYILARI			
Banka Türü	2017-Eylül	2018-Eylül	Fark
Albaraka	3.885	3.974	89
Kuveyt Türk	5.756	5.837	81
Türkiye Finans	3.830	3.751	-79
Vakıf Katılım	630	1.048	418
Ziraat Katılım	795	949	154
TOPLAM	14.896	15.559	663

KatilimDunyasi.com

Kaynak: <https://katilimdunyasi.com/katilim-bankalari-sube-personel-sayisi-20181129/Erişim-Tarihi-01.05.2019>

Yukarıdaki Tablo 1'de anlaşılabacağı üzere hem şube sayısında hemde personel sayısında bir artış olmuş, 2017 ile 2018 yılları arasında şube sayısında 92 artış, personel sayısında ise 663 birim artış olmuştur.

1.3. Katılım Bankalarının Özellikleri

Katılım bankalarının genel özellikleri;

- Faizin olmaması ve kullanılmaması,
- Riskin paylaşımı
- Kurgusal davranışların ve belirsizliğin olmaması
- Sözleşmenin önemi
- Banka faaliyetlerinin ortaklar ile şeffaf bir şekilde paylaşılması
- İzin verilmeyen faaliyet alanlarının olması

şeklinde sıralanabilir ve ayrıca daha geniş bir anlatımla; katılım bankalarının en dikkate değer niteliklerinden birisi faiz hakkında hassas fikirlere sahip vatandaşların da yatırım yapabilmesini teşvik etmektedir. Bu tür bankalarda peşin kredi sistemi yoktur. Belgeli ve kayıt altına alınmış işlemlerin finanse edilmesi mevzubahistir. Katılım bankalarından kredi isteyen şahısa doğrudan

anapara verilmez. Müşterinin ihtiyacı olduğu ürün, nesne banka tarafından satıcıdan alınır ve müşteri o ürünü/nesneyi kendisi kiralar yahut vadeli olarak satılır. Katılımcıların yatırımları çeşitli (TL, USD ve EURO) para türünden toplanır. Katılım bankalarınca müşterilere belirli bir gelir vaadei verilmez veya sunulmaz. Katılım bankaları faizsiz bir kazanç sistemine dayalı olarak çalışmasına rağmen, diğer bankalar gibi gelir sağlama gayeleri vardır. Bu gelir kazanılan para ile değil; yatırımla alınan bir malın alım-satımı şeklinde gerçekleşir (<https://gayrimenkuleks.com/katilim-bankasi-nedir-diger-bankalardan-farki-nedir>).

1.4. Katılım Bankalarının Amaçları

Katılım bankalarının esas hedefi, faiz endişesi nedeniyle içinde faiz olan bir işlem yapmak istemeyen mevduat sahiplerinin sahip oldukları paraları iyi bir şekilde kullanmalarına yardımcı olmak, kullanılmayan paraların ekonomiye tekrar kanallanmasını gerçekleştirmektir. Katılım bankaları, orta ve uzun vadede yatırımları değerlendirerek piyasaya ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır. Katılım bankalarıyla yapılan çalışmalar neticesinde toplanan payların, tam olarak ticari özellikte olduğu, söz konusu gelirin içinde asla faiz bulunmadığı konusunda, uzmanlar ittifakla görüş bildirmişlerdir (<https://www.kampanyabulucu.com/katilim-bankaciligi-nedir-nasil-calisir/>). Katılım bankalarına belli bir süre için açılan hesaplara yansıtılacak kâr paylarının ne kadar olacağı, katılım bankası tarafından diğer şahıslara kullandırılan fonlardan elde edilen kârın seviyesine bağlı olmaktadır. Katılım bankasında tutulan fonlar TL (Türk Lirası), \$ (Dolar) ve € (Euro) türünden fon havuzlarında bekletilir. Fon kullanmak adına başvuran kişiye, istediği para türü ve mal peşin olarak satın alınır. Bu işlemin ardından elde edilen kâr, hesaplara gün bazında olarak yansıtılır. Bu bilgiler ışığında katılım bankalarının amaçları maddeler şeklinde aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- İslam dininin kabul ve emrettiği şekilde ekonomik ilkelere göre ekonomiyi geliştirmeye ve büyütme katkı sağlamak,
- Faizin olmadığı, riskin pay edildiği ve İslami temellere uygun olan bir ticari sistemin egemen olduğu piyasanın kurulması için çalışmak,
- Bir alışveriş olması durumunda bu alışverişin İslami usul ve esaslarına uygun olarak kabul edilebilmesi için karşılıklı iki taraf içinde tam bir rıza olgusunun mevcut olması bunun içinde bu katılım bankaları taraflar arasında bir **nimet-külfet** dengesinin oluşturmayı amaçlarlar,
- Atıl fonları yani yastık altı diye tabir edilen fonları kullanarak ekonomiye değer katmaya çalışmak,
- Diğer bankaların ekonomiye dahil edemedikleri fonları ve tasarrufları, doğrudan sermaye piyasalarına aktararak tasarrufun yükselmesi ve yükselen bu tasarrufların ekonomide üretken alanlara yönlendirilmesine imkan tanımak,

- Mevduat değerlerini ve tasarrufları ölçülü olarak emek ve sermaye adına direkt yatırımlarla ve iş imkanları yaratacak alanlara yöneltmek ve kanalize etmek suretiyle sosyo-ekonomik fayda yaratmaya çalışmaktır.

Buraya kadar anlatılanların bir özeti olarak; Türkiye’de ve dünyada halkın bazı bölümü faize yanaşmamayı tercih etmektedir. Bu yüzden geleneksel bankalara ulaşmayan fonlar yani kullanılmaz bir halde durmaktadır. Bu hal, gerek iktisadi açıdan, gerekse mevduat sahibi açısından aslında ciddi zarar oluşturmaktadır. Katılım bankaları, finans sektöründe değişiklik olarak, faiz hassasiyetinden normal bankalara uğramayan ve kullanılmayan fonları ekonomiye yüklemek ve mevduat sahiplerinin paralarını güvenli muhafaza etmelerine ve kullanabilmelerine imkan vermek gayesiyle kurulmuştur. Bununla birlikte, orta ve uzun dönemde yatırımların finanse edilmesi yöntemiyle kalkınmaya katkı sağlamayı da amaçlamaktadır. Başlangıç döneminde, alanında yetkililerin olduğu ve bildirdiği görüşleri istikametinde ve dünyadaki örneklerinden baz alınarak katılım bankalarının elde ettiği para veya fonu değerlendirmek için birtakım metodlar icat edilmiştir. Bu metodlarla elde edilen gelirin ticari gelir cinsinden olduğu ve faizden temelde değişiklik gösterdiği hususunda bir uzlaşmaya ulaşılmıştır (http://www.tkbb.org.tr/documents/brosur/).

1.5. Katılım Bankalarının Ekonomiye Katkıları

Katılım Bankalarının ekonomiye genel manada değişik yönlerden katkıları vardır. Finansal sisteme dahil olmayan fonların sisteme dahil edilerek, mevduat sahiplerine gelir sağlaması, gelirdağılımını daha adil hale gelmesine etkileri, ekonomiye kaynak temin ederek piyasanın büyümesine olankatkılarından bahsedilebilir. Buna ilaveten, vergilendirilmeyen ekonomik işlemlerin vergilendirilmesi, Kurumlar Vergisi, KDV, KKDF ve BSMV ödeyerek ülke maliyesine etkileri, üretken sektördirekt fona tabi tutulması nedeniyle istihdamın devamlılığı ve yükselmesi ile sosyo-kültür çalışmalarına katkıları da sayılabilir (Ece, 2011: 4). Bu katkıları maddeler şeklinde aşağıdaki gibi özetlenebilir :

- **Atıl Fonların Ekonomiye Kazandırılması:** Katılım Bankacılığı ile, bilhassa faiz sistemine sıcak bakmayan, bu yüzden sistemin haricindeki değerlerin, bankacılık ilkeleri içinde faaliyet göstermeleri neticesinde sistemin içine alınmış olurlar. Bu kullanılmayan fonların ekonomisine eklenmesi, büyümekte olan ülkelerin büyümesi açısından çok önemli kabul edilmektedir. Türkiye’de dini birtakım nedenlerden ötürü geleneksel bankalarla çalışmayan büyük oranda insan topluluğunun olduğu bilinmektedir. Katılım Bankacılığı bu parasal değerlerin ekonomiye tekrar katılmasında büyük bir payı ve yardımı bulunmaktadır (Eskici, 2007).
- **Yabancı Kaynak Transferi Sağlanması:** Katılım Bankacılığı sisteminin Türkiye’de fiilen faaliyette olması, ülkenin Müslüman ülkelerle olan ilişkilerinin gelişmesine ve

ilerlemesine neden olmuştur. Türkiye’de sermaye miktarının az ve kazançlarının çok olmasından dolayı, bilhassa Körfez devletlerindeki fonların, katılım bankaları aracılığıyla Türkiye’ye ulaştırılması oldukça iyi bir kazanç sağlamaktadır.

- **Kayıt Dışı Ekonomiye Engelleyici Etkisi:** Ülke ekonomileri adına oldukça fazla soruna sebep olan kayıt dışı faaliyetin azaltılması veya önlenmesi için, Katılım Bankalarına önemli bir vazife düşmektedir. Her şeyden önce, gerçek olmayan kayıtsız ve faturasız hiçbir işleme taraf olmayan ve bu yönde bir hizmet sunmayan Katılım bankaları mevzubahis işlem tarzıyla ve ilkeleriyle ile vergi kaçakçılığını önlemeye çalışmaktadır. Örneğin; taşıt, konut vb. konu alımlarında kati suretle işlemin ilgili onay makamınca (noter vb.) tasdiklenmesini istedikleri ve bunu da belgelendirmek suretiyle görmek istedikleri için arzu edilen alım-satımların otomatik olarak kayıdı yapılmış olmaktadır.
- **Fonlama ile Ekonominin Gelişmesindeki Rolü:** Türkiye Finans ve Mali ekosistemi içinde Katılım Bankaları dengeleyici bir rol oynamaktadırlar. İlave olarak esnek fon/para tedarik etme metodları ve ticaret esaslı finansman sağlamasıyla, arz dengesini yükselterek, cari dönem kredi faizlerini düşürücü bir etki oynamaktadır. Bu yüzden, ekonomide yatırım potansiyelinin yükselmesine yardım ederek, yapılanmal/hizmet değerini diğer deyişle milli geliri de artırmaktadır (Tosun, 2000).
- **Krizlerden Etkilenme:** Türkiye ekonomisinin ve bilhassa para piyasalarının bizzat yaşadığı 1990, 1994, 1998 ve 1999 ve 2001 olmak üzere dört büyük ekonomik ve finans krizinden katılım bankalarının zararı asgari seviyede olmuştur. Bu krizlerde, katılım bankalarının gösterdikleri performansa bakılarak izledikleri yol ve yöntemin ne kadar başarılı olduğu görülmektedir (Ustaoglu, 2014). Bahse konu krizlerin ekonomik, mali ve finansal sektörlere verdiği zarar düşünüldüğünde, katılım bankalarının gerek teoride gerekse pratikte gösterdiği performans net bir şekilde anlaşılacaktır. Nedeni ise, katılım bankaları bu darbaogazlardan çıkış yolu olarak kamusal imkanlardan pek istifade etmemiş, dahası böylesi bir yardıma ihtiyaç bile duymadan krizi atlattığı başarılmıştır.
- **İstihdama Katkı Sağlama:** Türkiye’de halen faal durumda olan katılım bankaları, yıllar içinde öncelikle şube sayısını, çalıştırdıkları personel sayıları ve göstermiş oldukları çalışma ile ekonomik istihdama nasıl ve ne yönde iyi bir katkı sağladıklarını göstermişlerdir.

Yukarıda bahsedilenler; Katılım bankalarının faize bulaşmak istemeyen mevduat veya sermaye sahiplerinin kullanmadıkları atıl fonların, kâr payı şeklinde ilgili kişilere dağıtmak suretiyle ekonomiye tekrar kazandırılması ve bu şekilde değerlendirilip bir faydaya dönüştürülmesi olarak özetlenebilir. Katılım bankacılığı aslında faiz olmadan bir değer veya ücrete sahip olma şeklidir denilebilir. Buradaki meselenin özü; dinsel inancı gereği paradan para kazanmayı düşünen

insanlar için bankacılığın özendirilmesi ve bu insanlara huzur ve güvenin verilmek istenmesi olayı vardır.

1.6. Katılım Bankalarının Performans Değerlendirmesi

Katılım bankalarının performansının değerlendirilmesi konusundan önce performansın ne demek olduğundan kısaca bahsetmek gerekir. Performans; bir iş veya çalışmanın sonucunda ortaya çıkan sonuç veya durumun çeşitli açılardan ölçülmesi yorumlanması ve belli birtakım bulgulara ulaşılması işlemlerinin toplamıdır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde; performansın, işletmelerin her türlü faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürmelerinde hayati bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Performans her şeyden önce verimliliğe, etkinliğe ve ekonomik olmaya odaklıdır (Tanpınar ve Taş, 2012: 1).

Bu kapsamda; günümüz bankacılığı ve bankaların yoğun rekabet ortamlarında birbirleriyle yarışabilmeleri ve üstünlük sağlayabilmeleri ve de sonuçta performanslarının ölçümleriyle mümkün olabilmesine bağlıdır. Performans ve rekabet arasındaki etkileşim, performansın önem kazanmasına ve kriz zamanlarında bu önemin daha da artmasına neden olmaktadır. Bankaların yararlandığı kaynaklar verdiği hizmetler ve sağladığı ürünler ve bunlardan elde edilen sonuçları takip etmek ve sistematik bir şekilde toplama ve analiz etme/raporlama açısından oldukça öneme sahiptir. Performans ölçümünde geleneksel yöntemler denilen yöntemler finansal yöntemlerdir ki bunlar esasen muhasebe sistemine dayalıdır (Yükçü ve Atağan, 2010: 28).

Bununla birlikte; bu muhasebe verilerine ve sistemine dayalı performans değerlendirme modeli günümüzde bazı eksikliklerden ve yanlışlıklardan dolayı, yeterli ve tatmin edici bir yöntem olarak kabul edilmemektedir. Bu durum uzmanları ister istemez yeni yöntemlere ve arayışlara sürüklemiştir. Bu yöntemlerden biri ve tezin ana konusunu oluşturan yöntem TOPSİS'dir. Bu yöntemde çok boyutlu performans değerlendirme, bütün banka faaliyetleri ve hesap hareketlerini gözlemleme, müşteri memnuniyetleri, kârlılık oranları, kalite, insan kaynakları, yenilikler esneklikler, çözüm odakları ve piyasadaki konumu gibi faktörler son derece önemli olmaktadır.

Bu yöntemde; bankaların her türlü icraatlarının nasıl yapıldığı, neyin doğru, neyin yanlış neden yanlış olduğu, gözden kaçan eksiklikler, bunların nasıl düzeltileceği, geleceğe dair hedefler ve amaçların nasıl elde edilebileceği, geçmiş hataların ve yanlış sonuçların tekrar etmemesi için ne gibi çalışmaların yapılabileceği vb. hususlar dikkatlice incelenmektedir. Performans ölçüm sonuçları önce banka ortakları ve yöneticilerini, sonra ise yatırımcılar, kredi veren kurum ve kuruluşlar gibi içeriden ve dışarıdan bir çok pay sahibini ilgilendirmektedir. Bu tez çalışmasında performans ölçümünde finansal rasyolar başata olmak üzere bir kaç ölçüm değerlerinden faydalanılmıştır. Bunlar: Kârlılık, Likidite, Finansal Yapı ve Verimlilik Oranlarıdır (Doğan, 2013: 180).

Kârlılık Oranları: Bankaların bir faaliyet dönemini sonunda yaptığı işlem ve hizmetler ve icraatlar neticesinde elde edilen sonucu ölçmek ve hedeflenen ve yeterli bir kârlılığa ulaşıp ulaşılmadığını tespit etmek için bu kârlılık oranlarından faydalanılır.

Likidite Oranları: Bu oran bankaların kısa vadeli sorumluluklarını ne kadar yerine getirdiğinin ölçülmesinde kullanılır. Bazı durumlarda bankalardan çok fazla miktarda cari mevduat çıkışı olabilir ki bu durum bankaları nakit sıkıntısına itebilir. Bu oran yüksek çıkarsa bankaların yükümlülüklerinde oldukça başarılı olduğunu, düşük çıkarsa ise pek başarılı olmadığını ve haliyle olası bir cari riskle karşı karşıya kalılabileceğini gösterir.

Finansal Yapı Oranları: Bankaların mali yapısıyla finansal yapısı arasında sıkı bir ilişki vardır. Finansal yapı, bankaların uzun vadeli ödeme gücünü gösterir. Bankaların sahip oldukları varlıklarının ne kadarı kısa vadeli ve ne kadarı uzun vadeli öz kaynaklarla karşılandığını yani finanse edildiğini ve öz kaynaklar ile yabancı kaynakların arasındaki ilişki ve dengenin ne durumda olduğunu belirtir.

Verimlilik Oranları: Bu oran, müşterilerin bankalara yatırdıkları para ve benzeri mevduat cinsi değerlerin, ne kadarı ile faaliyetlerine devam ettiği ve ne ölçüde bu faaliyetleri sürdürebildiğini, bir başka deyişle; bankaların sahip olduğu iktisadi kıymetlerin kendi faaliyetleri adına ne kadar etkin bir şekilde kullanabildiğini gösterir (<https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/oran-analizi-teknigi-ile-organize-sanayi-bolgelerinde-finansalperformans-analizi/>).

Katılım Bankaları için kullanılan bu performans ölçüm değerleri, bu bankalar açısından son derece önemlidir. Bu bankalar, ortaya çıkan performans değerlerini derinlemesine analiz ederek, faaliyetlerine daha iyi bir yön verebilir ve böylece daha başarılı bir bankacılık hizmeti sunmak adına birtakım yöntemlere başvurabilirler. Bu ölçüm kriterleri kendi aralarında da birbirleriyle bir şekilde bağlantılıdır. Sağlıklı ve doğru kararlar verebilme adına kriterlerin her biri dikkatle incelenip, çıkan sonuçlar diğer bir kriter için oldukça önemli olmaktadır. Performans değerlendirmesi bir bütünlük içinde ele alınmalı ve o şekilde yorumlanmalıdır. Bu değerler analitik ve sayısal verilerin hazırlanmasında ve değerlendirilmesinde gerçekten isabetli kararların alınmasına yardımcı olmaktadır.

1.7. Katılım Bankaları Tarafından Kullanılan Finansman Yöntemleri

Katılım Bankaları tarafından kullanılan finansman yöntemlerinden önce, fon toplama yöntemlerinden kısaca bahsetmek daha doğru olacaktır. Bu bankalar, özel cari hesaplar, kâr ve zararın katılma hesapları ile katılım bankası arasındaki paylaşım oranı ve katılma hesapları şeklinde fon toplama yöntemleri kullanmaktadır.

Özel Cari Hesaplar: Bu hesaplar, bankalarda açılan ve arzu edildiği zaman kısmen veya tamamı alınabilme niteliğinde olan ve buna mukabil mevduat sahibine bir getirisi olmayan fonlara özel cari hesap denilmektedir. (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu). Katılım bankaları topladığı fonları kullanır ve elde ettiği kârı kendi hanesine ekler, zarar çıkarsa tasarruf sahibinin hesabındaki azalmayı hesap sahibine aynen ödemek zorundadır (Aktepe, 2012: 24).

Kâr ve Zararın Katılma Hesapları ile Katılım Bankası Arasındaki Paylaşım Oranı: Katılım Bankalarının fon kaynakları büyük oranda TL ve döviz cinsi paralardır. Bu hesaplarda önceden belirlenmiş ve sabit oranda faiz veya benzeri bir getiri yoktur. Birim hesap değeri, mevduatını veya parasını bankaya yatıran kişiye verilen katılım belgesinde yazan anapara üzerinde ilgili birim değer üzerinden çarpılarak yine tasarruf sahibine verilmektedir (Boyacıoğlu ve Melek, 2013).

Katılma Hesapları: Bu hesap katılım bankalarına yatırılan fonlardan yapılan işten veya projeden elde edilecek kâr veya zarara katılma yükümlülüğü getiren, ana paranın aynen geri ödenmesini öngören fonların oluşturulduğu hesap türüdür (Bankacılık Kanun No: 3).

Kullanılan Finansman Yöntemleri: Katılım Bankaları tarafından kendi varlıklarını sürdürmek ve düzenlemek için bazı finansman usulleri kullanılmaktadır. Bunun nedeni ticari bankalarla ve diğer kurumlarla rekabet içinde olmak ve mümkün olduğunca fazla üstünlük sağlayabilmek için birden fazla yöntem kullanmak banka lehine olacaktır. Bu yöntemler : murabaha, muşaraka , mudaraba, , icara (leasing), selem satışı, istisna, joala ve karz-ı hasen finansman yöntemleri şeklinde özetlenebilir. Bu yöntemlerin ayrıntılı özellikleri ve açıklamaları aşağıda belirtilmiştir. Katılım bankaları bu yöntemleri faiz olmadan kullanmakta ve mevduat sahiplerine bu işlem kalemlerini devreye koyarak hizmet vermeye çalışmaktadırlar.

1.7.1. Murabaha

Bu sistem maliyetin üstüne kâr konularak yani maliyet + kâr şeklinde yapılan bir mal satış işlemidir. Buradaki satma olayı özü itibarıyla; müşterinin ihtiyacı olan malı veya makine, teçhizat vb. ürünleri satın alması için kredi vermek yerine o malın bizzat peşin para karşılığı satın alınıp ve üstüne önceden kararlaştırılan bir kâr payı eklenerek peşin veya vadeli olarak satar, başka bir ifadeyle; Murabaha bir nevi spot satış sözleşmesi hatta bir tür leasing yöntemidir, ama kiralama değil satış esastır. Bu sistemde müşteri bir mala ihtiyaç duyar. Banka da ihtiyaç duyulan bu malı satın alır ve müşterisine belli vade seçenekleri ile birlikte satar. Burada malın satış fiyatı ile ödenecek kâr payı mevcuttur. Müşteri ise bunların bilgisine sahiptir. peşin olarak alınana bir mal vadeli olarak ve kâr eklenerek satış işlemi gerçekleştirilir (Erdem, 2012: 252).

1.7.2. Muşaraka

Belirli bir yatırımın nakit ihtiyacını karşılamak maksadıyla taraflardan birinin banka olması şartıyla iki ya da daha fazla tarafın genellikle gerçek kişi adi ortaklık şeklinde bir ortaklık yapıldığı ve yatırım sonrasında ortaya çıkan kâr veya zarardan katılma payları şeklinde paylaşıldığı bir işlem türüdür (Yanpar, 2014: 145). Muşaraka aslında iştirak etme yani işletme sermayesine ortak olma yani hem sermaye hem de ortaklık esas alınır. Sermaye sahibi işletmeye sermaye koyar kâra veya zarara ortak olmuş olur. Örneğin, bazı plan veya benzeri durumlar için öz sermaye ile birlikte vadesi doğru katılım fonundan da sermaye getirebilir ve yatırım imkanı bulabilir.

1.7.3. Mudaraba

Bu sistemde hesap sahibi parasını veya malını onu değerlendirecek olan tarafın kullanımına bırakır. Mudarip ise, bahse konu paranın kullanımından elde edilecek olan kardan imzalanan sözleşme gereği belirli bir oranda yatırımcıya bir hisse verir ve mudariba karın kalan kısmı verir. Bu tanım biraz daha açıklanırsa, taraflardan birinin emeğini, bilgisini ve tecrübesini, taraflardan diğerinin ise sermayesini vererek yaptıkları bir işlemdir. Bu sisteme iş ortaklığı da denebilir. Tüzel kişiliğe haiz olan şahsa mudarip, sermaye sahibine “Rab-el-mal” denmektedir. “Rab-el-mal” inceleme yetkisine haizdir. Mudaraba yapılan anlaşmalarda kârın paylaşımı konusunda önceden tarafların anlaşması şarttır. Elde edilecek kâr üzerinden %80-%20 gibi bir paylaşım örnek olarak gösterilebilir.

1.7.4 İcara (Leasing)

İcara, diğer adıyla leasing herhangi bir cihaz-alet veya benzeri bir taşınırın veya taşınmazın öncelikle katılım bankası tarafından satın alınması suretiyle imal etme işinde bulunan şahsa belli bir ücret mukabili karşılığında kiralanması şeklinde yapılmaktadır. Burada kiranın ne kadar olacağı konusunda tespitin amortisman tutarı çıkarıldıktan sonra üstüne bir mitar bir kâr payı eklenerek belirlenmektedir.

Bu yöntem geleneksel bankalarla paralellik göstermektedir, aslında katılım bankaları duran varlıklar için finansman sağlamak adına bu yola başvururlar. Genelde daha ziyade sahipliğin devredilmesi ile biten kira sözleşmesidir (Tunç, 2010: 150-160).

1.7.5. Selem Satışı

Selem, esasen ilerisi için yani geleceğe dair olarak yapılan bir temin etme yöntemidir. Gelecekteki bir zamanda satın alınacak bir mal veya ürün için, katılım bankası bu mal/ürünün bedelini peşinen verir. Bu yöntemle malın imal edilebilmesi veya malın tedarik edilebilmesi için

önceden bir mali kaynağı tedarik edilmiş olur. Burada imzalanan akitte, alımı yapılan mala ait nitelikler daha önceden açık ve net bir şekilde akitte belirtilir. Temin etme süresi bittiği vakit, katılım bankası daha önceden temin ettiği ürünün müşteriye satış işlemini yapar. Satın alacak olan müşteri ise, ürün teslim aldığı zaman yahut daha ileriki bir tarihte bankaya borcunu ödeyerek işlemi sonlandırır (Terzi, 2013: 55-76).

1.7.6. İstisna

İstisna, önceden siparişi verilen bir mala ilişkin satış işlemidir. Burada alıcı ve satıcı kendi aralarında usulüne uygun bir mukavele imzalayarak herhangi bir malın imalatı veya üretimi konusunda anlaşma sağlanır. Alıcının istediği malın üretilmesi ve müşteriye verilmesi bizzat satıcının vazifesidir. Genellikle, imal edilmesi veya teslimi uzun vadede gerçekleşecek mal yahut ürünler için kullanılan bu yöntemde, ödeme gelecekteki bir zamanda, ya taksit taksit ya da peşin ödeme şeklinde yapılabilmektedir.

İstisna bir başka deyişle; nakit ya da taksitli bir ödeme bir malın imal edilip veya temin edilerek sahibine verilmesi işlemidir. Örneğin; günümüzde bazı inşaat firmaları maket üzerinden ev satışı yapmakta ve bu şekilde ihtiyaçları olan sermayeye ulaşmış olmaktadır (Aktepe,2012: 61).

1.7.7. Joala

Joala, önceden anlaşmaya varılmış olan bir hizmetin verilmesi veya sunulması suretiyle gerçekleştirilen bir işlemdir. Joala'da alıcı ve satıcı bir mukavele imzalanarak bir hizmet alımı karşılığında anlaşma yapılır. Burada hizmetin verilmesi veya sunulması satıcının vazifesidir. Gelecekteki bir zamanda kullanılmak istenen bir servis için öncesinden belirtilen şartlarda bir noktaya varılır. Joala'da ödeme işlemi peşin olarak, taksitli yahut gelecekteki bir zamanda parası veya ücreti verilecek şekilde esneklik gösterilerek yapılabilir. Kavram olarak istisna işlemi biraz hatırlatmakla birlikte, istisnada satıcı somut bir ürün tedarik etmekle görevli ve sorumlu iken, bu durum satıcı somut bir ürün yerine hizmet vermekle yükümlü olmaktadır. Joala'nın başka işlem prosedürleri neredeyse istisna ile çok benzerdir. Joala işleminde, satıcı ileride bir tarihte sağlayacağı bir hizmetin ücretini o anda tespit edip bildirmektedir. Bazı durumlarda bir işlemin istisna mı veya joalamı olduğunu kestirmek oldukça zor olabilmektedir (Özgür, 2017: 66).

1.7.8. Karz-ı Hasen

Karz-ı hasen, borç sıkıntısı içinde bulunan bir kişiye borcun karşılığında ödenmesi gereken faizin alınmadan o kişiye borç verilmesi ve böylece mali/ maddi bir yardım sağlanması şeklinde yapılan bir ödeme biçimidir. Bu konuda önemli olan nokta; borç verilen tutarın karşı taraftan da aynı şekilde tahsil edilmesidir. Karz-ı hasen işlemi yapılması esnasında bir vade tarihi belirlenmiş

olabilir, fakat bu tarih bağlayıcı değildir. Karşı taraftan borç almış olan kişi mevcut olan borcunu süresi gelmeden önce de ödeyebilir, aynı şekilde alacaklı taraf ta alacağını ödeme tarihinden önce tahsil etmek isteyebilir. Bu tanım biraz daha açıklanacak olursa; Karz-ı Hasen yani faizsiz borç, para veya istenilen malların tedarik edilmesini adına uygulanan faiz dışı metodların en çok kullanılanlardan olanıdır. Diğer bir deyişle; para yada karşılığında bir ürün için faiz olmadan borç (karz-ı hasen) vermektir. Müslüman kişilerin kendilerine yardımcı olmaları bu yöntemle tavsiye edilmiştir. Bir kişiye karşılığında bir mal veya parayı borç olarak verip ihtiyacının giderilmesine yardım etmek ve bir süre sonra ek bir şart koymaksızın yalnızca verilen miktar kadarını geri istemek bir çeşit yardımlaşma ve dayanışma örneğidir (Aktepe, 2007: 54).

1.8. Diğer Faizsiz Bankacılık (Katılım Bankacılığı) Yöntemleri

Yukarıda bahsedilenler dışında ayrıca, faizsiz bankacılık adına yapılan diğer finans toplama yöntemleri de mevcuttur. Bunlar; Sukuk, Tekafül, Vadeli Döviz İşlemleri (Forward) ve Kıymetli Madenlere Dayalı İşlemler şeklindedir.

1.8.1. Sukuk

Sukuk, özü itibariyle; varlık senedi şeklinde veya menkul/taşınır malın değerlendirilmiş varlık olarak kabul edilir. Diğer senetlerden değişik şekilde, bir varlığa bağlı şekilde piyasaya sürülür. Bu nedenle, sukuka başvuracak borçlunun daha önceden bir varlığa haiz olması kati koşuldur. Sukuk her şeyden önce varlığa sahiplik olma hakkına işaret etmektedir. Sukuk'un asıl niteliği, diğer İslâmi finansman çeşitlerindeki olduğu şekilde, reel bir ticaret veya yatırım ilişkisi esas kabul eder. Bazı projeler, varlık veya bilançoya dayalı bir şekilde yapılabilmektedir.

Dünyada son 10-15 yılda yaklaşık olarak 110 (\$) milyar dolardan fazla "Sukuk" ihracı yapılmıştır ve halen devam etmektedir. Sukuk ihraçları son 10 yılda küresel boyutta böyle bir tutarda iken, Türkiye'de gerekli kanun ve yönetmelik ayarlamaları, ancak 2010 yılında gerçekleştirilebilmiştir. Yaklaşık yüz milyar dolar seviyesinde bir potansiyele varan bu hizmetten Türkiye, 2010 yılına kadar yasal prosedürler gereği yeterince yararlanamamıştır.

Kuveyt Türk, 2010 yılında bu mali ürün işlemini Türkiye'ye getirmiştir. 100 milyon USD'lik 14.08.2010 vadeli bu ihraca, ihraç miktarının 1,6 katı bir ihtiyaç gelmiş ve son getiri yüzde (%) 5.25 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu tahvil Londra Borsasında işlem görmektedir (<https://m.finansgundem.com/haber/kuveyt-turkten-ilk-sukuk-islemi/>). Bu bilgilerden başka sukuk ile ilgili olarak; Sukuk işleminde bir üretim veya yatırım yapacak kişi veya sukuk sahibinin kazanacağı getiri, yapılacak bir ticari işlemde sağlanacak olan gelirden dolayı malik olmaya neden olmaktadır.

Bono evraklarında bono ihracını yapan, anapara ve faiz ödemesini mecburi kılmaktadır. Bunlar borç senetleri olmaktadır. Sukukta ise faiz ödeme işlemi yapılmamakta, fakat burada sahip olunan varlıklardaki belli bir oranda paylaşım veya bu varlıkların kiralanmasından elde edilen kazancın ilgili kişi veya kişilere verilmesi olayı söz konusu olmaktadır. Sukuk işleminde ise; işlemi yapanlar ihracı belirli bir parasal ihtiyacı sağlamak, yatırımcı çeşitliliğini oluşturmak, yatırımcı alt yapısını daha da fazla büyütmek için bu ihracı yapmakta, yatırımcı bakımından ise, mevcut sermayenin daha üretken kullanılmasının oluşturulması ve yeni yatırım imkânları olarak meydana gelmektedir. Sukuk, günümüz itibariyle genelde daha önceden tespit edilmiş olan bazı yatırımcılara satışı işlemi yapılması için, çok yaygın olmayan mali veya finansal bir araç olarak görülmektedir. Burada senet ihracı yapmak isteyeninin gayesi, iç piyasalardaki nakit akışından yararlanmak, az miktardaki tutarlar için de talebin elde edilmesini sağlamak ve küçük borsalar için alt veya üst sınır hedefini gerçekleştirmektir.

1.8.2. Tekafül

Türkiye’de tekafül esasen, katılım bankaları tarafından bizzat uygulanan bir finansal araç veya hizmet değildir. İşlem sahasında, katılım bankası tekafül (sigorta) şirketine kurucularından biri vasfıyla girmekte ve daha sonra şubeleri vasıtasıyla bu şirketin poliçelerini satmaya çalışmaktadır. Bir araştırma şirketinin yaptığı analize göre, günümüzde dünyada yaklaşık 2 milyar kadar sterlin ciro yapılırken, 255 kadar sayıda tekafül sigorta şirketi bulunmaktadır. Bu cironun 2015 yılında toplam tutarı on milyar sterline ulaşmıştır. Tekafül, katılımcıların birbirleri ile yardım ve dayanışma esas alan bir yardım sandığına benzetilmektedir. Sözleşmede denge ve eşitlik ilkesini kriter olarak kabul eden tekafül, önce zararın veya kârın sigorta şirketleri ile sigorta yaptırmışlar arasında pay edilmesini varsaymaktadır. Böylece kazançların bir kısmı sigorta şirketine verilen gelirden indirilmesi şeklinde sigortalılara tekrar ödenmiş olmaktadır. Tekafül fıkhi açıdan incelenecek olursa; öncelikle ve ilk şart olarak faiz katiyen haram ve yasaklı olarak kabul edilmekte ve daha sonra asılsız haberler/gelişmeler ve belirsizlik halleri kabul edilmemekte, gayrimeşru ve ahlak dışı sektör ve alanlara asla yatırım yapılmamakta ve son olarak da kâr ve/veya zarar paylaşım esasına dayanmaktadır. Türkiye’de tekafül uygulamasını yapan ilk şirket olarak Neova Sigorta Şirketi örneği verilebilir.

1.8.3. Vadeli Döviz İşlemleri (Forward)

Döviz kurlarındaki inişler ve çıkışlar ve değişimler, öncelikle dış ticaret şirketleri olmak üzere dövizle nakit akşını idare etmek zorunda olan şirketler ve maliyet avantajından döviz türünden borçlanmayı seçmiş olan yatırımcılar adına oldukça ciddi bir risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. İşte bu noktada, Vadeli olarak yapılan döviz alış-verişi işlemleri bu riskin minimum zararlarla idare edilebilmek üzerine oluşturulmuş bir türev mekanizmasıdır. Vadeli döviz alım ve satım işlemlerinde; gelecek zamanda verilmesi mevzubahis olan bir döviz alım ya da satım işlemi,

süre, nitelik ve ücret değişkenleri hesap gününde tespit edilerek anlaşmada belirtilir. Böylece kişi ya da şirketleri de ortaya çıkabilecek istenmeyen fiyat değişikliklerine karşı bu işlemi bir şekilde teminat altına almış olur (<https://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/viop/yapi-kredi-yatirim-viop-doviz-vadeli-islem-sozlesmeleri>).

Yapılacak ödemede, işlemin zamanına endeksli olarak spot kura ek bir marj (pay) eklenir. Banka işlem miktarındaki döviz forward sözleşmesinin imzalandığı günde parasıyla sahiplenerek kendi bünyesinde bekletir yahut halihazırdaki rezervinden ilgili miktarı bu hesabın bitiş vadesine kadar uzatır. Gerçek kişilerin forward işlemlerden kazandığı kâr veya kazançlara %10 oranında bir stopaj kesilir. Bununla birlikte; tüzel kişilerin gerçekleştirdiği işlemlerden kazanç sağlaması halinde, vergilendirme işlemi uygulanmaz ve stopaj yapılmaz. Katılım bankaları; üstte belirtilen işlemler haricinde, tüm bankacılık işlemlerini normal diğer bankaların yaptığı gibi yapmaktadır.

1.8.4. Kıymetli Madenlere Dayalı İşlemler

Özellikle istikrarsızlığın ve konjoktürel dalgalanmaların etkin olduğu devrelerde yatırım yapmak isteyenlerin altın başta olmak üzere değerli madenlere yöneldiğinin fazlaştığı bilinen bir olaydır. Türkiye'de katılım bankalarının, 2008 yılından itibaren müşterilerinin değerli maden hesaplarının pratik ve müşteri lehine yönetmelerini sağlayacak araçlar ve mekanizmalar ürettikleri görülmektedir. İlerleyen zaman içinde pek çok zamanda değerli maden işlem hacmi açısından klasik bankaları bir şekilde geride bırakmayı başaran katılım bankaları bu alanda da adından söz ettirmeyi başaramışlardır. Katılım bankaları, müşterilerinin hazır banka hesaplarına istenen değerli madenin niteliğini belirten ilave bir hesap açmakta ve aynen döviz alış verişi prosedüründe olduğu gibi alışveriş ve değişik döviz kurlarına tahvil imkanı sunmaktadır. Değerli madenin borsa fiyatına bağlı alım satım fiyatlarını bildirerek müşterinin TL veya USD hesabından değerli maden alması yahut değerli madenin USD veya TL'ye anlık dönüşümü sağlanmakta alım ve satım arasında 0,5-0,7 gibi marjlarla işlemler yapılabilmektedir. Müşteri dilerse altını farklı gramlarda fiziki olarak da teslim alabilmektedir.

Değerli maden alış-verişine ilişkin işlemler haricinde, altına dayalı borsa yatırım fonu 2010 yılında, Kuveyt Türk Katılım Bankası'na borsada işleme tabi tutulan yeni ürünlerden biridir. Yüzde yüz altına dayalı olan ürün yıl içinde bazı zamanlarda yatırımcısına en çok gelir getiren hisse senetlerinden biri olmuştur. Başka katılım bankalarının da, 2010 yılından itibaren değerli maden işlemlerini icra etmeye teşebbüs ettikleri ve potansiyellerini git gide arttığı görülmektedir. Katılım bankaları, diğer rakip firmaların tersine müşterilerince satın alınan altın kadar altını rezerv elinde bulundurur, böylece hayali malın ticaretinin söz konusu olamayacağı ilkesine uygun hareket edilmekte ve dini açıdan oluşabilecek yasaklı haller ortaya çıkmamaktadır.

1.9. Katılım Bankaları ile Diğer Bankaların Karşılaştırılması

Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların tezin 3. bölümünde TOPSİS yöntemiyle çok kriterli karşılaştırılmasından önce aşağıdaki tabloda detaylı olmayan bir karşılaştırılması sunulmuştur.

Tablo 2: Katılım Bankalarıyla Diğer Bankaların Hizmet Açısından Karşılaştırılması

NİTELİK	KATILIM BANKALARI	GELENEKSEL BANKALAR
ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ AÇISINDAN	<p>Katılım bankaları bireylerle kâr zarar ortaklığı ve süreli satışa bağlı ticari işlemler yaparlar. Geleneksel bankalarla çalışmayan ve faizle işlem yapmak istemeyen kişilerin kullanım dışı kalmış fonlarını değişik fon toplama yöntemleriyle toplar ve girişimcilere yahut kuruluşlara kullandırarak ekonomiye kanalize ederler.</p> <p>Müşteriye direkt nakit temin etme yerine, mal ve hizmet temini, kiralınması, kâr/zarar ortaklığı yatırımı yöntemlerini uygulayan bir bankacılık çeşididir (http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=46&Itemid=8).</p> <p>Müşterilere yatırımları vasıtasıyla tespit edilmiş sabit bir yüzde sunmak yerine, onlara alacakları kâr oranını bildirir. Her müşterinin elde edeceği kazanç miktarı, bankanın kazandığı miktara bağlıdır. Faaliyetler din esas alınarak ve sünnet temelli, teşrin ile yürütülür.</p> <p>Çeşitli mal ve hizmetleri bir vasıta yapması ve “emek” unsurunun kullanılması, imalata ve istihfala destek olamakta ve ekonomiye katkı sunmaktadır.</p>	<p>Geleneksel bankalar belirli bir faiz mukabilinde mevduat sahiplerinden mevduat ve para toplamakta ve belirli bir faiz mukabilinde topladığı bu mevduat/paraları kullandırmaktadır.</p> <p>Faaliyetler ve hizmetler laiklik prensiplerine ve hukuka göre yönetilir ve herhangi dini ilkeler veya yaptırımlar ya da değerlere dayalı bir şekilde olmamaktadır (Dusuki, 2008: 7).</p>
YASAL ALTYAPI AÇISINDAN	<p>Mevzuat noksanları ve net olmayan durumlar 2005 yılına kadar devam etti fakat, 2005 sonrasında yayımlanan düzenlemelerle noksanlıklar tamamlandı.</p>	<p>Geleneksel bankaların düzenlemeleri tam ve eksiksiz bir biçimde yapılmıştır.</p>
FON TOPLAMA FAALİYETLERİ AÇISINDAN	<p>Katılım bankaları fon toplama işlemlerini özel cari hesaplar ve katılma hesapları araçlarıyla yaparak yürütürler.</p>	<p>Geleneksel bankalar mevduat/para toplama faaliyetlerini, vadeli/vadesiz mevduat hesapları vasıtasıyla gerçekleştirirler.</p>
FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ AÇISINDAN	<p>Katılım bankaları mevduat sahiplerinden elde ettiği fonları kurumsal finansman yardımı, kişisel finansman yardımı, kâr-zarar ortaklık, finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, metodları ile kullanımına izin vermektedir.</p> <p>Katılım bankaları kredi kullandırırken müşteriye nakit ödeme yapmazlar.</p> <p>Katılım bankaları ihtiyaç sahibine doğrudan ödemede bulunmadıkları için, fonun, amacını dışında ve etkisiz kullanılmasını da önlenmiş olurlar.</p> <p>Kayıt dışılığı engelleyen makul bir finansman çeşididir. Alım-satım konusunda belge saklama mecburiyeti vardır.</p>	<p>Geleneksel bankalar belli getiri karşılığında tasarruf sahiplerinden topladığı mevduatları, sabit bir faiz ve süre ile elinde tutmaktadırlar.</p> <p>Bankalar topladıkları fon veya paradan, müşterilere kredi, borç olarak verip faiz kazancı sağlarlar (Bayındır, 2007: 251).</p> <p>Müşterilerine peşin ödeme yaparlar. Bu yüzden verdikleri krediler amacının dışında ve verimsiz kullanılabilir.</p> <p>Katılım bankalarında olduğu gibi doküman saklama mecburiyeti yoktur.</p>
FON MALİYETLERİ AÇISINDAN	<p>Katılım bankaları özel cari hesapta topladığı para veya fonlar için bir maliyet üstlenmez. Mevduat sahipleri var olan hesaba iştirak ederek bankanın değişik hizmetlerinden yararlanmaktadır.</p> <p>Katılma hesaplarında ise banka, geleneksel bankalardaki gibi belirli bir getiri tespit etmemektedir. Hesap sahibi ile banka arasında ortaklık mevzu bahis olduğundan, banka kâra ortak olduğu gibi zarara da ortak olma konumundadır.</p> <p>Alım satım işleminde alıcı ile hangi kalemler üzerinden anlaşmaya varıldıysa, borç bitene kadar hesaplanan maliyetler sabit kalır.</p>	<p>Fon kaynaklarının hepsinin bankaya bir külfeti vardır.</p>

Tablo 2: Devamı

MÜŞTERİ GETİRİSİ AÇISINDAN	Katılım bankalarına, TL veya döviz türünden şahsa yazılı olarak "kâr ve zarara katılma hesabı cüzdanı" karşılığında (Karapınar, 2003: 35) yatırılan paralar ortak bir yerde toplanır, bu havuzdaki fonların yürütülmesi neticesinde kazanılan kâr müşteriler ve banka arasında, önceden belirtilen oranda pay edilir (Yılmaz, 2010: 34). Mevduat sahibine anaparanın geri ödenmesinin bir garantisi olmaz.	Mevduatlar faiz istikametindedir ve yatırımcıya anapara geri ödeme garantisi sağlamasının dışında, daha önceden belirlenmiş oranda faiz alması imkanı verir. Vade bitiminde hesap sahibinin elde edeceği faiz miktarı belli olduğundan hesap sahibi daha fazla bir geliri beklemez. Süre sonunda alacağı para artmaz veya azalmaz.
MAKRO VE REEL EKONOMİYE ETKİ AÇISINDAN	Katılım bankaları, faiz endişesinden bankacılık sistemi içerisinde bulunmayan tasarrufları ele alarak ekonomiye katkıda bulunmaya çalışırlar. Eski Fon Toplama Yöntemleri ve ticarete bağlı finansman yöntemleriyle (Akın ve Ece, 2010: 139) reel ekonomiye finansman yönünden destek olmaktadır.	Kredi garanti usul ve esaslarına göre verildiğinden, işlemlerinin ne kadarının kayıt altında tutulduğu pek bilinemez.
MAKRO VE REEL EKONOMİYE ETKİ AÇISINDAN	Üretim ve yatırım hizmetlerinde firmalara finansman yönünden yardımcı olarak ekonominin gelişmesine katkıda bulunurlar. Kayıt dışı ekonomiyi engellemek suretiyle vergi gelirlerinin artmasına neden olmaktadır.	Bankalar müşterilerine doğrudan peşin kredi sağlamaktadırlar.
SERMAYE PİYASASI ARAÇLARI AÇISINDAN	Katılım bankaları çalışma prensiplerince sabit getirili kredilere başvurmadığından, direkt olarak reel ekonomiyi fonlamaktadırlar.	Geleneksel bankalar hazine bonosu, repo ters repo gibi kısa süreli enstrümanlara yatırım sunabilmektedir.
KÜLTÜREL AÇIDAN	Kapitalist sistemin genişlemesi ve dünya ekonomisinde adından söz ettirmesine karşın, müslüman toplumlar bu bankalardan uzak kalmayı tercih etmiş, tasarruflarını döviz, altın, gayrimenkule dönüştürerek piyasaların dışındaki sahalarda tutmuşlardır. Katılım bankalarının kurulması ile atıl kalan tasarruflar bir araya getirilmiş, girişimcilere ve kurumlara kullanılarak ekonomiye tekrar kanalize edilmiştir.	XIX. asırda ticari sermayesinin büyümesi ve Sanayi Devrimi banka sistemini oldukça hızlı bir şekilde geliştirmiş ve bankaları, parasal ilişkilerin yoğunlaştığı en önemli finans kurumlarından biri haline dönüştürmüştür (Akın, 1993).
KRİZ ZAMANLARINDAKİ DURUMU AÇISINDAN	Katılım bankalarının çalışma prensibi olarak finansmanın veya mevduatın tamamının reel ekonomik faaliyetlerden oluşması, bu yöntemin ayrıca spekülatif, verimsiz ve amaç dışı kredi kullanımına izin vermemesi (Yılmaz, 2010: 20) gibi nedenlerden katılım bankalarının krizlerden daha az etkilenmesine yol açmıştır. 2001 krizinde çok fazla kaynak çıkışına ve kaybına rağmen, mali durumlarını kısa sürede bir şekilde düzeltebilmişlerdir.	Geleneksel bankaların doğrudan reel sektörle bir arada olmaması ve finansal vasıtaları özellikle kullanmaları, bu bankaları krizle yüz yüze getirmektedir. Geleneksel bankalar 2001 krizinden çok daha fazla etkilenmişler, 23 banka iflas etmiş, 50 milyar dolarlık zarar hazineye aktarılmıştır (Yılmaz, 2010: 20).

İKİNCİ BÖLÜM

2. MEVDUAT BANKACILIĞININ TANIMI VE TARİHÇESİ

Mevduat Bankacılığı, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na göre; “*kendi nam ve hesabına mevduat/para veya fon almak ve kredi vermek ve kullandırmak*” gibi esas faaliyet hizmetleri olan yurtiçi ve yurtdışı şubeleri ile bir bütün içinde çalışan bir bankacılık sistemidir. Mevduat Bankacılığının tarihsel gelişimi ile ilgili olarak; Türkiye’de mevcut bankacılık sisteminin orijinlerinin Osmanlı dönemine kadar gitmektedir. Osmanlı’da çağdaş anlamdaki ilk geleneksel bankanın İngilizler tarafından 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası’nın olduğu söylenebilir. Osmanlı Bankası’ndan başka 1916 yılında bir yasa ile kurulan Ziraat Bankası günümüze ulaşan en köklü bankalardan biri olmuştur. 1911-1923 yılları döneminde 21 banka kurulmuş fakat bu bankalar yabancı sermaye karşısında fazla duramamış ve 3 tanesi de bazı nedenlerden dolayı kapanmıştır. Mevduat Bankacılık tarihi aslında 1923 ve 2000 yılları arası günümüze kadar ulaşan 4 (dört) bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

- İlk yıllar olan kuruluş yılları (1923-1944 arası),
- Özel bankacılığın kurulması ve gelişimi (1944-1980 arası),
- Ekonomik dönüşüm sonrası bankacılıktaki yeni gelişmeler (1980-1999 arası) ve
- Anti enflasyonist programla başlayan yeni dönem (2000-Günümüz) şeklinde sıralanabilir (Tunay ve diğerleri, 2001: 297).

Bu gelişmelerin ardından, Cumhuriyetin kurulmasıyla ve İzmir İktisat Kongresi’nde alınan kararlar neticesinde, milli bankacılığı geliştirmek hedef olarak belirlenmişti. Alınan bu karar istikametinde kurulan ilk banka olan İş Bankası’nın temelleri de (1924) atılmıştı. 1929 yılında yaşanan Büyük Buhran bankacılık alanında da olumsuz etkilere sahip olmuş ve Türkiye bu zamanlarda milli bankacılığın üzerinde durup, özel amaçlı devlet bankalarını kurmuştur (Sümerbank, Etibank ve Halk Bank.).

Bu dönemde Merkez Bankası da açılmıştır (30 Haziran 1930). I.Dünya Savaşı’nın ardından özel sektör canlanmaya başlamış ve bu alanda rekabet oluşmuştur. Büyüme sayesinde yurt dışına banka şubeleri açılmaya başlanmış ve ulusal sınırlardan uluslararası sınırlara varılmaya çalışılmıştır. 1994, 2000 ve 2001 krizleri sonrasında. Türkiye’deki bankacılık sisteminin yeterli olmadığı ve bazı düzenlemelerle güçlendirilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)’nin önemi artmış ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurulmuştur. BDDK eliyle gerçekleştirilen düzenlemeler sonucunda, 2008 yılında

Dünyada yaşanan kriz Türkiye'yi pek fazla etkilememiş ve sermaye yeterliliği düzeyinde kendine dünyada ileri konumlarda bir yerler bulmuştur (<https://www.paranomist.com/mevduat-bankalari.html>).

2.1. Mevduat Kavramı

Mevduat ne demektir; gerçek ya da tüzel kişilerin gelecekte yatırım yapmayı düşünme saiki ile banka hesaplarında bulunan belli bir sürede ya da süre olmadan yapılan bir yatırım çeşididir. Arapça kökenli olan bu kelime orijinal olarak tevdi kelimesinden gelir. Tevdi kelimesi ise, bir şeyi bir yer/şahıs gibi bir şeye emanet etmek anlamı taşır (<https://kamu.biz.tr/mevduat-nedir/>). Bankacılık Kanunu'na göre; yazılı veya sözlü halka duyurulmak suretiyle ivazsız (karşılıksız) veya ivazlı (karşılık) olarak yatırılan ve/veya istenildiğinde yahut süresi dolunca çekilebilen paraya mevduat denilir. Bununla birlikte; bankalara verilen para, bankaların mülkiyeti altına geçer (Öçal ve diğerleri, 1997: 23).

Mevduat, ticari bankaların oluşturduğu paradır. Bankacılık Kanunu'nda (5411) ise mevduat; kredi kuruluşları ile özel kanunlara göre yetkili olanlar haricinde, hiçbir gerçek veya tüzel kişi, aslen meslek edinerek mevduat benzeri katılım fonu kabul edemez ve ayrıca ticaret unvanları ve kamuya bildirecekleri açıklamalar ile ilân ve reklamlarında bu imaja veya görüntüye neden olacak ifade ve deyimleri kullanamaz, bu tür imalarda bulunamaz.

2.2. Mevduatların Sınıflandırılması

Mevduat pek çok açıdan çeşitli ayrımlara tabi tutulabilir. Bu tez çalışmasında, geleneksel ve tasarruf sahibine göre ikili ayırım yapılmıştır ve konu bu ayırıma uygun olarak incelenecektir.

2.2.1 Geleneksel Ayırıma Göre Mevduat

Bu ayırımda; Vadesiz veya ihbarsız, ihbarlı ve vadeli mevduat olmak üzere 3'e ayrılır.

- **Vadesiz (İhbarsız) Mevduat:** Hesap sahibinin veya mudinin istediği zaman çekip parasını alabildiği hesap türüdür. Ayrıca bu hesap türüne Çek Hesabı da denir ve sahibine faiz veya benzeri bir rant kazandırmaz, mevduat sahibi parasını çekinceye kadar bu para bankanın tasarrufu altında bir süre kalır (Günel, 2007: 81).
- **İhbarlı Mevduat:** Bankaya yatırılan paranın çekilmeden önce haber verilmesi şartıyla, o tarihe kadar çekilemeyen bir mevduat türüdür. Örnek olarak; bankaya yatırılan para 18 gün sonra çekilecek ve mevduat sahibi paranın yatırıldığı tarihten itibaren 18 gün boyunca parayı çekemeyecek ve dolayısıyla kullanamayacaktır. Eğer haber verilmeden

para çekme olayı olursa vade bozulacak ve hesap sahibinin alacağı faiz miktarı azalmış olacaktır.

- **Vadeli Mevduat:** Diğer adı tasarruf hesabı denilen vadeli mevduat hesapları dünyada ve Türkiye’de de oldukça yaygın hesap türleridir. Bu hesaplarda genelde 1 ila 12 ay arasında değişen sürelerde mevduat sahiplerinin belirlediği bir vadede dolmak üzere bir hesap açılır ve vade sonunda daha önceden belirlenmiş faiz oranı üzerinden ilgili kişiye bir miktar para ödenir. Bu hesap bankalar için çok önemli bir fon kaynağını oluşturmaktadır (Tunay, 2005: 257).

2.2.2. Tasarruf Sahibine Göre Mevduat

Mevduatlar, tasarruf mevduatı, resmi kuruluşlar mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatı, bankalar mevduatı ve diğer kuruluşlar mevduatı şeklinde sıralanabilir.

2.3. Mevduat Bankaları ve Mevduat Bankalarının Sınıflandırılması

Türkiye’de Mart 2019 tarihi itibarıyla Mevduat Bankaları Tablosu aşağıdaki gibidir (<https://kredi.kim/turkiyedeki-bankalarin-listesi>):

Tablo 3: Mart 2019 Tarihi İtibarıyla Mevduat Bankaları

Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	T.C. Ziraat Bankası Türkiye Halk Bankası Türkiye Vakıflar Bankası
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Akbank Adabank Anadolu Şekerbank Fibabanka Turkish Bank Türk Ekonomi Bankası Türkiye İş Bankası Garanti Bankası Yapı ve Kredi Bankası
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	Alternatif Bank Arap Türk Bankası Bank of China Turkey Burgan Bank Citibank Denizbank Deutsche Bank HSBC ICBC Turkey Bank ING Bank Odea Bank QNB Finansbank Turkland Bank MUFG Bank Turkey

Mevduat Bankaları yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Kamusal Sermayeli, Özel Sermayeli ve Yabancı Sermayeli olmak üzere 3'e (üç) ayrılmaktadır.

Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları: Bu tür mevduat bankalarında bireysel sermaye değil, ancak kamu için hazineye veya tüzel kişilere ait olan sermaye söz konusu olmaktadır. Türkiye'deki kamusal sermayeli bankalar ile ilgili genel bir kanı olarak, fazla şubesi ve çalışanı olan ve işlemsel kâr oranı pek yüksek olmayan bir yapıdan söz edilir. Kamusal mevduat bankalarının, özel sermayeli bankalara nazaran mali ve aktif yapısı itibarıyla biraz daha sorunlu bir performans gösterdiği görülmektedir.

Özel Sermayeli Mevduat Bankaları: Sermayeleri özel şahıs veya sermaye ile kurulmuş ticaret şirketlerine ait olan bankalardır (Birdal, 1993: 5).

Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları: Bankanın kurulması amacıyla ortaya konan varlıkların yarısından fazlası yurtdışındaki yabancılara ait olan ve yönetimde de pay sahibinin ağırlıklı olarak yabancı kişi veya kişilere ait olduğu işletme türleridir (<https://www.ekodialog.com/Makaleler/turk-bankacilik-sistemi.html>). 1980'li yıllarda başlayan liberalleşme yani serbestleşme ile birlikte Türkiye'nin finans/mali sektöründe ve bankacılık alanında da birtakım reformlar yapılmış ve Türk Bankacılık sektörüne yabancı bankaların da girişi teşvik edilerek hızlandırılmıştır (Ata, 2009: 109). Türkiye'de yabancı sermayeli bankalar da oldukça yüklü miktarda mevduat tutulmaktadır ve bu mevduatlar gerektiğinde başka alanlarda da istihdam edilebilmektedir.

2.4. Mevduat Bankacılığının Önemi

Türkiye'de ve diğer ekonomilerde banka mevduatını ne kadar önemli olduğu hemen hemen toplumdaki herkes tarafından bilinmektedir. Bununla birlikte; insanların tamamı müteşebbis/girişimci gibi bir iş kurma veya işi büyütme tarzında hareket etmez veya böyle bir düşünce içinde olmazlar paralarını/ mevduatlarını değerlendirmek adına. Bu insanlar paralarını veya mevduatlarını bankaya yatırmak suretiyle ve/veya vadesi geldiği zaman yahut istedikleri zaman çekebilecekleri bir güvence arar, daha dorusu garantili bir işlem yapmak isterler. Bu paralar diğer taraftan kredi almak ve iş kurmak gibi düşüncelere sahip olan insanlar tarafından kullanılır ve tekrar belli bir faiz karşılığında geri ödenir, yani diğer insanların bankaya yatırdıkları paralar yine başka insanlar tarafından bir şekilde kullanılarak ekonomiye kanalize edilmekte ve böylece yatırım tasarruf dengesi sağlanmaya çalışılmaktadır (Onur, 1965: 4).

Mevduatların bankalarca ilgili kişilerden toplanması ve fon havuzunda tutulması faiz ve yatırımın ters bir ilişki içinde olması nedeniyle sahibine bazı konjonktür durumlarında paranın bankada tutulmasını daha kârlı hale getirmektedir.

2.5. Bankacılık Sisteminde Mevduat Bankalarının Mali Yapısı

Mevduat Bankalarının 2012-2017 yılları arasında Likit Aktifler, Kredi ve Alacaklar, Duran Aktifler ve Sınıflandırılmayan Aktifler gibi kalemler üzerinden değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

2.5.1. Mevduat Bankalarının Aktif-Pasif Yapısı 2012-2017 Dönemi

Tablo 4: 2012-2017 Mevduat Bankaları Mali Yapısı Aktif Bölümü/(Milyon TL)

YILLAR	2012	2013	2014	2015	2016	2017
LİKİT AKTİFLER	172.301	241.241	269.512	310.125	355.367	418.492
DİĞERAKTİFLER ve FİNANSALVARLIKLAR	288.008	302.905	320.844	351.154	386.121	442.564
TOPLAM	460.310	544.146	590.355	661.249	741.488	861.056
KREDİ VEALACAKLAR	733.518	963.338	1.146.203	1.377.697	1.607.346	1.929.401
DURAN AKTİFLER	34.868	37.980	46.921	61.952	71.245	88.897
SINIFLANDIRILMAYANAKTİFLER	16.721	19.794	20.301	28.499	32.539	40.782
AKTİF TOPLAMI	1.245.416	1.565.258	1.803.780	2.129.397	2.452.619	2.920.137

Kaynak: www.tbb.org.tr (İstatistiki Raporlar, Banko ve Grup Bilgileri, 5 Yıllık Bilanço)

Tablo 4 incelendiğinde; 2012-2017 yılları arasında Likit Aktifleri Toplamında sürekli bir artış göze çarpmaktadır. Krediler ve Alacaklar kalemi de yine aynı şekilde bir artış içinde seyretmekte, Duran Aktifler ve Sınıflandırılmayan Aktifler de bir yükseliş içinde olmuş ve 2017 yılı itibariyle Aktif Toplamı 2.920.137 Milyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 5: 2012-2017 Mevduat Bankaları Mali Yapısı Pasif Bölümü/(Milyon TL)

YILLAR	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
MEVDUAT	770.016	943.313	1.057.638	1.250.698	1.462.844	1.713.185	
MEVDUAT DIŞI KAYNAKLAR	225.046	340.549	413.271	493.113	541.910	662.442	
ÖZKAYNAKLAR	DİĞER ÖZKAYNAKLAR	152.996	160.297	195.139	219.397	242.267	285.196
	KÂR (ZARAR)	4.557	5.657	5.977	8.747	20.236	29.323
	TOPLAM	157.553	165.954	201.116	228.144	262.503	314.519
DİĞER PASİFLER	92.801	115.441	131.755	157.443	185.363	229.991	
PASİF TOPLAMI	1.245.416	1.565.258	1.803.780	2.129.397	2.452.619	2.920.137	

Kaynak: www.tbb.org.tr (İstatistiki Raporlar, Banko ve Grup Bilgileri, 5 Yıllık Bilanço)

2.5.2. Mevduat Bankalarının Kaynak Kullanımı (2012 -2017) Dönemi

Tablo 6’da başta Likit Aktif değerler olmak üzere diğer bütün birimlerde de yıllar itibariyle sürekli bir artışın olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin; Kredi ve Alacaklar 2012 yılında 733.518 Milyon TL iken, 2017 yılında bu rakam iki katından da fazla yükselerek 1.929.401 Milyon TL olmuştur.

Tablo 6: Mevduat Bankalarının Kaynak Kullanımı (2012 -2017) Dönemi

YILLAR	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Likit Aktifler	460.310	544.146	590.355	661.249	741.488	861.056
Nakit Değerler ve TCMB	131.374	189.508	213.286	249.736	286.850	337.320
Bankalar	26.998	35.517	36.797	48.641	49.934	66.281
Para Piyasalarından Alacaklar	13.929	16.216	19.428	11.718	18.583	14.891
Toplam	172.301	241.241	269.512	310.095	355.367	418.492
Finansal Varlıklar Net Toplam	288.008	302.905	320.844	351.154	386.121	442.564
Gerçeğe Uygun Değer Farkı	10.266	17.587	12.484	17.781	31.272	42.030
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	207.974	192.482	221.305	238.893	239.526	264.235
Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar	69.293	89.135	83.746	87.287	107.075	127.959
Riskten Korunma Amaçlı Türev FV	475	3.701	3.308	7.192	8.247	8.339
Krediler ve Alacaklar	733.518	963.338	1.146.203	1.377.697	1.607.346	1.929.401
Krediler ve Alacaklar	728.169	957.291	1.138.064	1.367.518	1.595.697	1.917.419
Takipteki Krediler	21.588	26.931	32.750	42.724	54.299	59.865
Özel Karşılıklar (-)	16.238	20.884	24.612	32.545	42.650	47.882
Duran Aktifler ve Sınıflandırılmayan Aktifler	51.588	57.774	67.222	90.451	103.784	129.679

Kaynak: www.tbb.org.tr (İstatistiki Raporlar, Banko ve Grup Bilgileri, 5 Yıllık Bilanço)

2.6. Mevduat Bankalarının Büyüme Stratejileri

Bugünün iş dünyasında işletmelerin ve firmaların piyasadaki temel amacı; kârlarını maksimum yapacak stratejileri ve piyasa durumlarını benimsemek, uygulamak, işletmenin istikrarlı bir şekilde büyümesini ve gelişmesini sağlamak ve piyasaya olan entegresini sağlamlaştırmak ve diğer firmalar içinde kendine bir yer bulabilmektir. Bu durum, bir tür işletme olan mevduat bankaları için de geçerlidir. Mevduat bankaları, müşterilerine en iyi hizmeti sunmak ve ürünlerini geliştirmek, faiz ve diğer vadeli repo vb. işlemleri piyasada güvenli ve makul bir seviyeye getirip, birer tercih nedeni olacak şekilde önde gelen bir kurum olma yolunu seçerler (Sakarya, 2002: 6).

2.6.1. Mevduat Bankalarında Şubeleşme

Diğer bankalar gibi mevduat bankaları da, bankacılık işlemlerini farklı lokasyonlara açmış oldukları şubeler vasıtasıyla gerçekleştirirler. Banka şubeleri genel olarak; faaliyet alanlarının ve hizmetlerinin tamamını kapsayan iş ve hizmetlerin/faaliyetlerin tümünün gerçekleştirildiği birimlerdir.

2.6.2. Mevduat Bankalarında Birleşme

Bankaların birleşme nedenleri arasında en önemli olanı; hızlı bir büyüme gerçekleştirmek ve aynı zamanda piyasadaki söz konusu alanını artırarak, kârlılık seviyesini maksimuma çıkarmak olduğu söylenebilir. Bankacılık; bir tür oligopol piyasadır.

Birleşme, birden fazla işletme arasında oluşturulan sözleşme gereğince, firmaların tüzel kişiliklerine son verilerek, yeniden bir tüzel kişilik kimliğinde oluşturulmasıdır. Bankalar ürün çeşitlerini artırıp, müşterilerine kârdan bir pay verebilirlerse, birleşmeler bankaları daha verimli yapabilir ve buna ilaveten birleşmeler banka portföylerini çeşitlendirerek iflas risklerini de minimuma indirebilir. Artan portföy sayısı sermaye-varlık oranını yavaşlatarak bankaların toplam maliyetini azaltabilir. Banka birleşmelerinin asıl nedenleri ise; banka etkinlik düzeyini yükseltmek, ölçek ekonomisi ve fayda-değer yaratmak, coğrafi olarak büyüme ve yaygınlaşma, devasa bankalara karşı savunma stratejileri oluşturma, yatırımlar için finansal kaynak üretme ve büyük olmanın getirdiği avantajlardan faydalanma olarak sıralanabilir (Kılıç ve Akın, 2008: 233). Bununla beraber; banka birleşmeleri sayesinde bankaların sayısında bir azalmaya rağmen, küçük bankalar sıkıntılara ve risklere karşı koyarak daha güçlü ve etkili yönetilen bankalar haline gelecektir (Julapa, 2008: 29-48).

2.6.3. Uluslararası Pazarlara Odaklanma

Günümüzde ekonomik ilişkiler ve işlemler o kadar büyümüştür ki; aynı durum bankacılık ve finans alanında da kendini bir şekilde göstermektedir. Global ölçekte günlük döviz işlemleri tutarı ortalama 2 trilyon doları bulmakta ve hatta bu rakamı bazen geçebilmektedir. Bu çok büyük ölçekli alış-veriş karşısında bir çok ülke de, özellikle mali ve finans alanında ki hizmetlerin çeşidini ve sayısını artırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda; uluslararası pazarlara yeni stratejiler ve hedefler doğrultusunda daha geniş bir alanda hizmet ve faaliyet göstermek isteyen şirketler kendilerine uygun piyasa teknikleri geliştirmeyi ve fon transferlerini/dönüşümlerini hızlandırmayı ilke edinmeye başlamışlardır (Takan ve Boyacıoğlu, 2013: 70). Sürekli değişen ve gelişen teknoloji de daha önce yaşanan para ve benzeri fon transferlerindeki gecikme kaynaklı sıkıntıları azalmakta ve ülkeler arası piyasalarda rekabet gücünü günden güne hızlandırmaktadır.

2.7. Türk Bankacılık Tarihinde BASEL Kararları

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, İsviçre/ Basel'de yerleşik Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements BIS,1930) içinde hizmet veren, gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetleme otoritelerinden resmi yetkili kurum veya kuruluşların katılımıyla yapılmış ve bankacılık konusunda iştirahi nitelikli olarak uluslararası standartları yayımlayan komitedir (<https://www.kamufinans.com/basel-ii-kararlari-nedir/>). (BIS)'e üye ülkeler Basel Komitesi'nin tespit ettiği kurallara göre hizmet etmeye devam ederler. Basel Komitesi; Bankacılık Denetleme Komitesi, Küresel Finansal Komitesi, Piyasalar Komitesi ve Irving Fischer Komitelerinden oluşur.

Bu komitenin esas amacı, bankaların ticari faaliyetlerine odaklanarak kâr artmalarını sağlamak değil, bankacılık hizmetlerinin belli bir ahlak ve etik çerçevesinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ve özellikle finans dünyasıyla ilgili ilişkilerinde işbirliğini teşvik edilmesi ve sermaye yeterlilik oranlarının bankalar için çok önemli olduğunun vurgulanması olarak söylenebilir.

2.7.1. Basel I Kararları

Basel Komitesi,1988 yılında yayınladığı ve sermaye yeterliliğine çok önem verdiğini belirttiği çalışması, bazı ülkelere reddedilince Ekim 1989 tarihinde Bankalar Kanunu'na ilişkin 6 numaralı Tebliğ ile sermaye yeterliliği standart oranı olarak bilinen “Sermaye Tabanı/Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayri Nakdi Krediler ve Yükümlülükler Oranı” şeklinde yürürlüğe girmiştir.

Basel I kararlarının uygulanmasında birtakım sıkıntıların olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin Basel I kararları kapsamında kredi riski konusu dikkate alınmış, ama operasyonel risk nedense göz ardı edilmiştir. Bu şekilde Basel kararlarının eksik olduğu bir alan olmuştur. Bunun yanında OECD ülkelere verilen tolerans, Basel I kararlarını alan yönetimin risk hassasiyetindeeksik bir ortam oluşturmuştur. Bankacılık sisteminde sadece bir yöntemi kriter almak, Basel I kararlarının eksik olduğu başka bir meseledir. Değişik yapıdaki bankaların da aynı şekilde ele alınması kararların başarısız olmasında başlıca sebep olmuştur (Kaderli ve diğerleri, 2013: 505). Basel I'e bazı eleştiriler yapılmış ve kararların eksiklikler dile getirilmiştir. Buna rağmen kararlar, bilhassa gelişmekte olan ülkelere ekonomik yönden güçlenmeleri yönünde ve ekonomik yapılarının devamlı ilerlemesine katkıda bulunmuştur (Sarigül, 2012: 20).

2.7.2. Basel II Kararları

Basel I kararlarında sermaye yeterliliğine öncelik verilmiş, ama operasyonel risklere pek önem verilmemiş ve bu durum performans düşüklüğüne neden olmuştur.2004 yılında Basel I

kararları incelenmek ve geliştirilmek üzere Basel II kararları gündeme gelmiştir. Basel II kararlarının esas amacı sermaye yeterlilik rasyosunu güçlendirmek, risk yönetimini daha makul bir seviyeye çıkarmak ve bankacılığın diğer faaliyetlerini de birbiriyle koordine edilebilecek bir duruma getirmek ve ayrıca tasarruf sahiplerini de mağdur etmemesini sağlamaktır. Basel Komitesi'nin en başından beri belli başlı 3 hedefi vardı:

- Basel I : Sermaye Yeterlilik Oranını İyileştirmek,
- Basel II : Denetim Otoritesini Güçlendirmek ve
- Basel III : Piyasada Disiplini Hakim Kılmak

2.7.3. Basel III Kararları

Basel III kararları, Basel II kararlarının ekonomik darboğazlar ve kriz dönemlerinde etkili olamadığı yönlerini değiştirerek bankacılık sisteminin daha etkili ve tasarruf sahiplerinin risklerini minimum seviyeye indirmeyi amaçlayan ve yenilikçi bir düzenlemeler setidir. Basel III kararlarının gerekçeleri olarak;

- Piyasada aniden ortaya çıkabilecek sıkıntıları bertaraf etmek ve dengelemek için sermaye yeterliliği oranını etkili kılmak
- Bankacılık sisteminde her zaman kullanışlı bir sermaye yapısına sahip olmak
- Basel I ve II kararlarının Basel III'te daha da etkili ve kullanışlı olmasını sağlamak
- Bankacılık sisteminde daima var olan risk ve risk yönetimini tasarruf sahiplerine zarar vermeden yönetmek veya zararı minimuma indirmek

eki BASEL III kararlarının Türkiye bankacılık sistemine etkileri neler olmuştur sorusuna kısa cevaben; Türk bankacılık sisteminin sermaye yeterlilik rasyosu ve çekirdek sermaye yeterlilik rasyosu arasındaki açığın, ABD ve Avrupa'daki bankalara kıyasla daha az olması ümit edilmektedir. 2008'de ortaya çıkan küresel krizde Türkiye, OECD ülkeleri arasında da bankacılık sektöründe, kamunun sermaye desteğine ihtiyac duymayan tek ülke olmuştur. Basel III kararlarının temel argümanlarına bakıldığında ise bilhassa, “likidite” ve “sermaye tamponu” konuları hakkındaki ayarlamaların, BDDK tarafından kriz öncesinde alınan “proaktif önlemler” ile büyük oranda benzerlik gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Basel III kararları ayrıca finans sektörü başta olmak üzere mali ve bankacılık sektöründe çok önemli ilerlemelere yol açacaktır. Basel III sürecindeki kararlar ve uygulamalar gerek makro ve gerekse mikro düzeyde sistematik riskin en aza indirilmesi ve olası bir zorluğun önlenmesinde oldukça iyi bir katkıda bulunacaktır (Erdoğan, 2014: 155). Basel III sürecinin en beklenen etkisi vergilendirilmeyen kazanç olarak nitelendirilen etkisi kayıt dışı ekonominin azaltılmasında ortaya çıkacak ve bu da Bankacılık gözetim ve denetim mekanizmasının daha etkin çalışma çabasına yardım edecektir. Bankaların ticari ve kurumsal nitelikteki belli başlı müşterilerinin

kurumsallaşması yolunda pozitif bir gelişmeye ve etkiye neden olacak, bu durum da bankaların aktif yapısının iyileştirilmesine ve geliştirilmesine destek olacaktır. Bankaların müşteri portföy tercihleri, kredibilitesi yüksek, derecelendirmesi istikrarlı ve köklü şirketler yönünde yol alacak, kredi derecelendirmesi iyi puan almış olan şirketlere ortalama kredi faiz oranından daha az oranda kredi kullanılması mevzubahis olabilecektir (<http://www.yazarperest.com/basel-iii-kriterleri-ve-turk-bankacilik-sistemine-etkileri/>).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KATILIM BANKALARI İLE MEVDUAT BANKALARININ TOPSIS YÖNTEMİ İLE KARŞILAŞTIRILMA ANALİZİ

TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) yöntemi, 1980 yılında Yoon ve Hwang isimli iki araştırmacı tarafından geliştirilmiş çok kriterli bir analiz yöntemidir. TOPSIS birden fazla durum karşısında en iyi kararın verilmesi sürecinde kullanılır.

3.1. TOPSIS Yöntemi, Özellikleri ve Aşamaları

TOPSIS yönteminde elde var olan alternatifler değerlendirilerek verilerin pozitif-ideal çözüme en yakın (PIS) ve negatif-ideal çözüme en uzak (NIS) noktalar noktalara ulaşması koşusu bulunmaktadır. Değerlendirme sonucu elde edilen verilerin istenen amaca veya PIS'e en yakın bir noktada olması beklenmektedir. Bu yöntem toplamda 6 (altı) aşamalı bir yöntemdir.

3.1.1. Karar Matrisi Aşaması

Karar matrisi adı verilen bu matrisin, karar verici tarafından yapılması istenir. Bu matrisin MXP boyutlu bir matris olması gerekir. Matrisin satırları karar noktalarını gösterirken, sütunları ise faktörleri göstermektedir.

$$A_{ij}=[a_{11} a_{12} \dots a_{1n} a_{21} a_{22} \dots a_{2n} \dots a_{m1} a_{m2} \dots a_{mn}]$$

3.1.2. Normalleştirme Matrisinin Yapılması

Karar matrisinin elde edilmesini müteakip her bir "a_{ij}" değerinin (a₁₁, a₂₁, a₃₁, ..., a_{m1}) kareleri hesaplanır ve söz konusu bu değerlerin toplamıyla "sütun toplamları" oluşturulur. Sonrasında her bir "a_{ij}" değeri bulunduğu sütundaki toplamın kareköküne bölünür. Böylece normalleştirme işlemi sağlanır.

$$n_{ij} = a_{ij} / \sqrt{\sum_{i=1}^m a_{ij}^2} \quad (i=1, \dots, m \text{ ve } j=1, \dots, p)$$

Normalize matris (normalleştirilmiş matris) aşağıda gösterildiği şekilde elde edilir;

$$N=[r_{11} r_{12} \dots r_{1n} r_{21} r_{22} \dots r_{2n} \dots r_{m1} r_{m2} \dots r_{mn}]$$

3.1.3. Ağırlıklandırılmış Normalize Matrisin Bulunması

Normalleştirilmiş matrise ait ayrı ayrı her bir değer “wi” şeklinde bir değerle merkeze çekilerek ağırlıklandırmaya tabi tutulur. Bu işlem TOPSİS yönteminin değişken tarafını meydana çıkarır. Çünkü ağırlıklandırma işlemi çeşitli kriterlerin sahip olduğu önem kademesine göre gerçekleştirilir. TOPSİS yönteminin tek değişken argümanı ağırlıklardır. Burada dikkat edilmesi gereken husus “wi” değerleri toplamının “1” (bir)’e denk olmasıdır. Normalleştirilmiş matris yapılarak elde edilen “nij” değerleri “wi” ağırlık değerleri ile çarpılır ve ağırlıklandırılmış normalize matris (V) bulunur.

$$V = [w1r11 \ w2r12 \ \dots \ wnr1n \ w1r21 \ w2r22 \ \dots \ wnr2n \ \dots \ w1rm1 \ w2rm2 \ \dots \ wnrmn]$$

3.1.4. İdeal ve Negatif İdeal Çözüm Değerlerinin Bulunması

Ağırlıklandırılmış normalize matrise (V matrisi) ulaşıldıktan sonra, sorunun mahiyetine bağlı kalmak şartıyla, nihai hedef maksimizasyon ise tüm sütunlar için ayrı ayrı en yüksek değerler belirlenir. Belirlenen bu en yüksek değerler ‘ideal çözüm değerleri’ olarak adlandırılır. Bu işlemin ardından, bu sefer aynı sütuna ait en küçük değerler alınır. Bu değerler ise ‘negatif ideal çözüm değerleri’ olarak kaydedilir. Eğer hedef minimizasyon olarak belirlenmişse elde edilen değerler bu değerlerin tam tersi olarak alınacaktır.

O zaman ulaşılmak istenen amacın formülü şu şekilde olacaktır;

$$\text{İdeal Çözüm Değerleri: } A^* = \{v_1, v_2, v_3, \dots, v_n\}$$

$$\text{Negatif Çözüm Değerleri: } A^- = \{v_{-1}, v_{-2}, v_{-3}, \dots, v_{-n}\}$$

olacaktır.

3.1.5. Ayrım Ölçülerinin Hesaplanması

TOPSIS yönteminde var olan bütün karar noktaları ile ilgili ‘değerlendirme faktör değeri’ nin ideal ve negatif ideal çözüm parametresinden sapma miktarlarının tespit edilebilmesi için “Euclidian Uzaklık Yaklaşımı” adı verilen bir yöntemden yararlanılmaktadır. Buradan kazanılan karar noktalarına bağlı sapma değerleri ise “İdeal Ayrım (S1*)” ve “Negatif İdeal Ayrım (S1-)” ölçüleri olarak isimlendirilmektedir.

İdeal ayırım:

$$S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2}$$

Negatif ideal ayırım:

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}$$

formülleri ile gösterilir. Söz konusu hesaplamalarda karar noktası miktarı kadar S_1^* ve S_1^- olması gerekir.

3.1.6. İdeal Çözüme Görelî Yakınlığın Bulunması

Bütün karar noktalarının her birinde ideal çözüm için görelî yakınlık değerinin tespit edilmesinde ideal noktalara ve ideal olmayan noktalara olan uzaklıklardan faydalanılır. İdeal çözüme olan görelî yakınlık C_1^* ifadesi ile gösterilir.

Burada C_1^* değeri “ $0 \leq C_1^* \leq 1$ ” aralığında bir değer almakta; “ $C_1^*=1$ ” olursa söz konusu karar noktasının ideal çözüme mutlak bir şekilde yakınlığını belirtmekte ve “ $C_1^*=0$ ” olduğunda ise söz konusu karar noktasının negatif ideal çözüme mutlak bir şekilde yakınlığını belirtmektedir.

$$C_i^* = S_i^- / (S_i^- + S_i^*)$$

3.2. TOPSİS'in Üstün ve Zayıf Yönleri

TOPSİS'in kendi içinde birtakım üstün ve zayıf yönleri mevcuttur. Üstün yanları olarak;

- Karşılaştırılacak performans çok sayıda kriterle bağlı olmaktadır, ancak oluşabilecek derece farklılıkları pek çok alternatifin artan değerleri için daha küçük oranda genişletilebilir.
- Bu yöntem sıra dönüşüm konusu ile ilgili olarak oldukça tercih edilen bir yöntemdir. Bunun yanında TOPSİS üstsel sıra dönüşümü konusunda en kötü performansın yalnızca çok sınırlı kriter olması durumunda mevzu bahis olacağını belirtmiştir.
- TOPSİS pozitif ideal çözüme en yakın olması ve negatif ideal çözüme en uzak olması nedeniyle en güvenilir analiz yöntemlerinden biri olarak kabul edilmektedir.
- Mantıki ve sezgi yolu ile kavranması ve uygulanması çok zor olmayan bir yöntemdir.

Bununla birlikte TOPSİS'in bazı zayıf yönleri de vardır bunlar;

- Bu yöntemde kararlar alınırken, belirsizliğin karar kriteri üzerinde etkisi olabilir.

- b. Kriterler için bir başlangıç bulma ağırlığının zorluğu söz konusudur.
- c. Bazı analizlerde 0 ve 1 denilen ve net olmayan yani bulanık sayı diye tabir edilen durumlarda pozitif veya negatif uzaklığı kestirmek zor olabilir.
- d. Elde edilen bulgular mantıklı düşüncelere ters düşebilir ve bu analiz değerlendirmesinde sıkıntı oluşturabilir.

3.3. Araştırmanın Amacı ve Modeli

Küreselleşme yani ülkelerin ekonomik hukuki sosyal ve mali yönden birbirleriyle etkileşimleri anlamına gelen bu kavramla birlikte bankacılık sektörü de dışa açılmayı ve şube sayılarını artırmaya başlamıştır. Bu gelişmeler ister istemez bankacılığın dışa açılımını ve işlem hacmini de artırarak çok daha büyük bir ölçekte genişlemeye doğru kayma eğilimi göstermektedir. 2001 ve 2008 bankacılık krizlerinden sonra bankaların performansları gözden geçirilmek istenmiş ve bu yönde çeşitli çalışmalar hazırlanmıştır. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında şubeleri bulunan ve dış dünya ile sürekli ilişki içinde olan bankaların zaman zaman çalışmalarının kontrolleri ileride doğabilecek zararları önlemek adına oldukça verimli bir uygulama olacaktır. Kısaca bu TOPSİS araştırmasının amacı katılım ve mevduat bankalarının pek çok açıdan birbirlerine olan üstün ve zayıf yönlerinin tespit edilmesi ve performanslarının değerlendirilmesidir.

3.4. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmada katılım ve mevduat bankalarının finansal yapıları ve performans seviyeleri incelenirken Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) verilerinden faydalanılmıştır.. Analizde kullanılan değişkenler Sermaye Yeterliliği Oranları, Kur Riski Oranları, Bilanço Aktif Oranları, Gelir - Gider Yapısı Oranları, Karlılık Oranları, Pasif Oranları, Öz sermayedir, Faiz Dışı Gelirler/Toplam Varlıklar oranlar incelenecektir.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada Türkiye'de Verilerine ulaşılabilen katılım ve mevduat bankalarının çeşitli finansal oranları seçilmiş ve kriter olarak kullanmak için ağırlıklı hale getirilmiştir. Bu bölümde 2016-2019 yılları arasındaki bankacılık alanında faaliyette olan bazı mevduat ve katılım bankalarının finansal verileri analiz edilecek ve performans etkileri incelenecektir. Bu söz konusu bankaların faaliyetlerini etkileyen kriterler ve parametreler mercek altına alınacaktır. Katılım bankalarının faizle çalışmadığından dolayı bazı kriterler faizsiz olarak ele alınacaktır. İlgili değerlere ve rakamlara Türkiye Bankalar Birliği'nin web sitesinde bulunan verilerden yararlanılacaktır. Analiz yapılırken kullanılan toplam 12 kriter eşit olarak ağırlıklandırılarak ve her

birinin ağırlığı 1/12 olarak belirlenmiştir. Araştırmada TOPSİS yöntemiyle beraber Microsoft Excel programı da kullanılmıştır.

3.6. Literatür Taraması

TOPSİS yöntemiyle bankaların zaman zaman yaptıkları birtakım araştırmalar vardır, Örneğin; Iqbal (2001) Suudi Arabistan, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Ürdün, Bahreyn, Malezya, Bangladeş ve Türkiye'de aktif olarak bulunan bazı İslami ve klasik bankaların performansını mukayese etmiştir. 8 yıllık bir araştırma sonucunda söz konusu bankaları aktif-pasif, likidite, kârlılık öz sermaye, risk ve sermaye yeterliliği oranı bakımından analiz etmiştir. İncelemede ortaya çıkan bulgular yıl bazında hemen hemen bütününde İslami bankaların hem kârlılık hem de likidite varlığı açısından klasik bankalardan daha etkin olduğunu belirlemiştir

Ashraf ve Rehman (2010), Pakistan'da faaliyet gösteren İslami ve klasik bankaları öz sermaye, likidite, kârlılık, varlık yapısı ve kredi riski açısından karşılaştırmaya tabii tutmuşlardır. 2007 yılında başlayan çalışma 3 yıl sürmüş ve araştırmalar neticesinde İslami bankaların klasik bankalara nazaran etkinliklerinin daha düşük olduğunu belirlemişlerdir

Safiullah (2004-2005), Bangladeş'te faaliyet gösteren İslami bankalar ile klasik mevduat bankaların performanslarındaki seviyeleri mukayese etmişlerdir. Çalışmasında dört İslami ve dört klasik bankanın verilerinden faydalanılmıştır. Söz konusu çalışmada likidite, borç ödeme gücü ve kârlılık bakımından bankalar mukayese edilmiş, yapılan analizler neticesinde klasik bankaların İslami (faizsiz) bankalara nazaran etkinliğinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Viverita (2011), Endonezya'daki İslami ile klasik bankaların bilanço durumlarını mukayese yapmıştır. Araştırmanın neticesinde İslami bankaların elde ettiği gelirlerin ve toplam bazda kârlılıklarının klasik bankalara nazaran daha büyük olduğu tespitini yapmıştır.

Yudistra, farklı bölgelerde hizmet veren İslami bankaların teknik değerlerini ve saf-teknik ölçek verimliliği değerlerini incelemiş ve Ortadoğu bölgesindeki İslami bankaların dünyanın farklı bölgelerindeki İslami bankalardan daha düşük seviyede etkin olduğunu tespit etmiş; ayrıca küçük ölçekli İslami bankalardan ziyade büyük ölçekli İslami bankaların daha etkin olduğu sonucuna varmıştır (2004).

Baykara (2012), Türkiye'deki faaliyet gösteren bazı katılım bankalarının 2005-2011 dönemleri arasında verimliliklerinin incelemesini yapmıştır. Bu hesaplama Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemlerinden olan TOPSIS metoduyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan çıkan veriler değerlendirildiğinde benzer zaman diliminde faaliyette olan bir katılım bankasının yeterince etkin operasyon gerçekleştirmediği, bunun yanında araştırmaya konu farklı bir katılım bankasının

ise yatırımcılarına sağladığı yatırım araçlarının farklılaştırılması yöntemi ile verimliliğini de yükselttiği tespit edilmiştir.

Demireli (2010), bu analizde bazı kamu bankalarının performanslarının ölçülmesi hedeflenmiştir. Bu ölçme-belirleme esnasında TOPSİS yöntemi benimsenmiş ve kullanılmıştır. Yapılan çalışmada en fazla kullanılan kriterlere yoğunluk verilmiş; ayrıca performans puanları hesaplanmıştır. İnceleme sonucunda kamu bankalarının krizlerden az veya çok etkilendiği, performans puanlarının yurt dışı datalara bağlı olarak sürekli inişler ve çıkışlar olduğu, bankacılık sektöründe çok dikkat çekici bir düzelme yaşanmadığını izlenmiştir.

Parlakkaya ve Çürük (2011) Türkiye’de aktif bir şekilde sektörde var olan klasik ve İslami katılım bankaları arasında mali kriterler dikkate alınarak bir ayrımın olup olamayacağını tespitini yapmak için uğraşmışlardır. 2003-2007 yıllarının bilgilerinden faydalandığı analizin neticesinde katılım bankalarının klasik bankalara kıyasla daha fazla kârlılığa sahip iken ve aynı zamanda daha fazla da riske maruz kaldıklarını tespit etmişlerdir. Bununla beraber varlık-kalite kriterlerinin ve likidite rakamlarının klasik bankaların için daha iyi bir konumda olduğunu belirlemişlerdir.

3.6.1. TOPSIS Yöntemi ile Katılım ve Mevduat Bankalarının Çok Kriterli Olarak Karşılaştırılması

Türkiye’de hali hazırda faaliyet gösteren Mevduat Bankalarının bankacılık faaliyetlerini yerine getirebilmeleri ve performanslarının en önemli kalemlerinden birini oluşturan sermaye yeterliliğinin hangi seviyelerde olduğunun analizi için bazı yıllar (2016-2019 Mart) bazında elde edilen değerler aşağıdaki Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Türkiye'de Faal Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterliliği Oranları (Milyon TL)

Oranlar	2016	2017	2018	2019 Mart
Ana Sermaye Toplamı	231.585	270.720	322.571	374.332
Katkı Sermaye Toplamı	40.744	53.222	63.146	89.860
Orana Esas Sermaye Toplamı	272.329	323.942	385.718	464.193
Sermayeden İndirilen Değerler Toplamı	785	1.101	293	327
Yasal Özkaynak	271.544	322.841	385.425	463.866
Çekirdek Sermaye	232.951	271.542	322.275	365.316
Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı	1.818.773	2.080.219	2.389.733	2.906.030
Çekirdek Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)	12,81	13,05	13,49	12,57
Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu (%)	14,93	15,52	16,13	15,96
Kredi Riskine Esas Tutar Menkul Kıymetleştirme Pozis. Kayn. Kredi Riskine Esas Tutar	1.628.986	1.866.555	2.133.602	2.594.440
Takas Riski ve Ödemesiz Teslim Riski İçin Kredi Riskine Esas Tutar	458,24	0,04	1,53	0,00
Karşı Taraf Kredi Riski Dahil Kredi Riskine Esas Tutar (Standart Yaklaşım)	1.623.455	1.857.767	2.119.671	2.573.459
Risk Ağırlığı %0 Olan Kalemler Toplamı	362.821	598.105	787.521	953.422
Risk Ağırlığı %10 Olan Kalemler Toplamı	0,00	125	0,00	0,00
Risk Ağırlığı %50 Olan Kalemler Toplamı	497.445	287.215	335.458	428.357
Risk Ağırlığı %200 Olan Kalemler Toplamı	0,53	1,07	0,00	0,00
Karşı Taraf Kredi Riski Dahil Kredi Riskine Esas Tutar (İçsel Derecelendirme Yaklaşımı)	0,00	0,00	0,00	0,00
Ayarlama Tutarı	0,00	0,00	0,00	0,00
Piyasa Riskine Esas Tutar	45.709	44.966	56.046	66.326
Operasyonel Riske Esas Tutar	144.077	168.698	200.084	245.262
Likidite Durumu-Nakit Değerler-T.C.Merkez Bankası (1 AY)	170.587	200.328	226.625	276.801

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten”, (Çevrimiçi) <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis>

Buna göre bankaların 2019 Mart sonu itibarıyla sermaye toplamı 374,3 milyar TL olarak görülmektedir. Son dört yıllık süreçte mevduat bankalarının sermaye toplamında artışların olduğu görülmektedir. Hakeza öz kaynaklarında da artışlar olmuştur. Yine tabloda dikkat çeken bir oran olan risk ağırlığı %50 olan kalemler toplamıdır. Bu oran 2017'de 2016'ya göre düşmüş ve 2018 ve 2019 yıllarında tekrar artışa geçmiştir.

Tablo 8: Türkiye’de Faal Katılım Bankalarının Sermaye Yeterliliği Oranları (Milyon TL)

Oranlar	2016	2017	2018	2019 Mart
Ana Sermaye Toplamı	10.972	11.465	14.184	18.114
Katkı Sermaye Toplamı	3.496	4.391	5.372	5.857
Orana Esas Sermaye Toplamı	14.469	15.856	19.556	23.972
Sermayeden İndirilen Değerler Toplamı	89,16	235,55	180,14	84,66
Yasal Özkaynak	14.380	15.621	19.327	23.888
Çekirdek Sermaye	11.169	11.515	13.376	17.339
Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı	96.243	93.924	109.022	154.350
Çekirdek Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)	11,61	12,26	12,27	11,23
Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu (%)	14,94	16,63	17,73	15,48
Kredi Riskine Esas Tutar Menkul Kıymetleştirme Pozis. Kayn. Kredi Riskine Esas Tutar	85.645	82.504	94.189	133.288
Takas Riski ve Ödemesiz Teslim Riski İçin Kredi Riskine Esas Tutar	0,00	0,00	0,00	0,00
Karşı Taraf Kredi Riski Dahil Kredi Riskine Esas Tutar (Standart Yaklaşım)	85.557	82.376	94.060	133.137
Risk Ağırlığı %0 olan Kalemler Toplamı	12.386	23.492	31.003	34.981
Risk Ağırlığı %10 Olan Kalemler Toplamı	0,00	0,00	0,00	0,00
Risk Ağırlığı %50 Olan Kalemler Toplamı	30.930	22.277	22.213	45.864
Risk Ağırlığı %200 Olan Kalemler Toplamı	6,76	0,00	0,00	0,00
Karşı Taraf Kredi Riski Dahil Kredi Riskine Esas Tutar (İçsel Derecelendirme Yaklaşımı)	0,00	0,00	0,00	0,00
Ayarlama Tutarı	0,00	0,00	0,00	0,00
Piyasa Riskine Esas Tutar	1.61	2.420	4.035	7.473
Operasyonel Riske Esas Tutar	8.984	8.999	10.797	13.589
Likidite Durumu-Nakit Değerler-T.C.Merkez Bankası (1 AY)	10.808	12.699	13.865	15.493

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten”, (Çevrimiçi) <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis>

Tablo 8'de katılım bankalarının 2019 Mart itibariyle Ana Sermaye Toplamı 18 Milyar TL civarındadır. Bu oran mevduat bankalarıyla karşılaştırıldığında oldukça düşük bir seviyede kalmaktadır. Bununla birlikte Ana Sermaye Toplamları ve öz kaynaklarda da son 4 yılda artış göstermiştir. Aşağıdaki Tabloda ise Mevduat Bankalarının Personel ve Şube Sayıları Bilgisi mevcuttur.

Tablo 9: Mevduat Bankalarının Şube ve Personel Bilgileri

Şube ve Personel Bilgileri	2016	2017	2018	2019 Mart
Banka Sayısı-Adet	32	32	31	32
Yurt İçi Şube Sayısı-Adet	11.061	10.631	10.390	10.283
Yurt Dışı Şube Sayısı-Adet	80	79	68	70
ATM Sayısı-Adet	44.461	44.952	45.778	46.679
Yurt İçi Personel Sayısı-Adet	194.264	190.469	186.855	184.601
Yurt Dışı Personel Sayısı-Adet	746	755	722	739

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten”, (Çevrimiçi) <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis>

Tablo 9 incelendiğinde 2019 Mart itibariyle 32 adet mevduat bankası, yurt içi şube sayısının 10.283, yurt dışı şubenin ise 70 olduğu, ATM sayısının 46.679, yurt içi Personel sayısı 184.601 ve Yurt Dışı Personel sayısının 739 olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 10: Katılım Bankalarının Şube ve Personel Bilgileri

Şube ve Personel Bilgileri	2016	2017	2018	2019 Mart
Banka Sayısı-Adet	6	5	5	6
Yurt İçi Şube Sayısı-Adet	1.091	970	1.038	1.128
Yurt Dışı Şube Sayısı-Adet	4	3	2	3
ATM Sayısı-Adet	2.113	1.549	1.754	1.991
Yurt İçi Personel Sayısı-Adet	16.119	14.543	15.096	15.667
Yurt Dışı Personel Sayısı-Adet	32	22	21	29

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten”, (Çevrimiçi) <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis>

Tablo 10'a bakıldığında Katılım Bankalarının sayısı 2019 Mart itibariyle 6, Yurtiçi Şube sayısının 1128 ve Yurt Dışı Şube sayısının ise 3, ATM sayısının 1991, ve toplam personel sayısının ise 15.696 kişi olduğu gözükmektedir.

Tablo 11'de bankaların çeşitli kalemlerinin birbirlerine oranları ve bu oranların yıllar itibariyle bazı değerleri verilmiştir. Söz konusu oranlar bankanın performans değerlendirilmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu oranlar bankaların faaliyetlerini etkinliğini ve yükümlülüklerini ayrıca geleceğe dönük bazı hedeflerin ne ölçüde gerçekleştirebileceği hakkında birtakım değerlendirmeler yapmaya imkan sağlamaktadırlar.

Tablo 11: Mevduat Bankalarının Rasyoları

Rasyolar	2016	2017	2018	2019
Takipteki Alacaklar (Brüt) / Toplam Nakdi Krediler (%)	3,22	3,31	3,04	4,30
Takipteki Alacaklar Karşılığı / Brüt Takipteki Alacaklar (%) 3 Aya Kadar	76,61	79,07	75,87	69,39
Yüksek Montanlı (1 Milyon TL ve Üzeri) Mevduat / Toplam Mevduat (%)	53,01	54,19	54,43	55,26
(Bilanço Dışı Riskler - Türev Finansal Araçlar) / Toplam Aktifler (%)	41,16	39,61	42,87	40,36
Türev Finansal Araçlar / Taahhütler (%)	76,30	79,96	79,46	81,02
Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Ortalama Toplam Aktifler (%)	0,43	0,60	0,53	0,36
Dönem Net Kâr (Zararı) / Ortalama Özkaynaklar (%)	3,31	4,58	3,89	2,86
İşletme Giderleri / Ortalama Toplam Aktifler (%)	0,48	0,45	0,44	0,44
Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler (%)	99,47	98,23	96,84	97,76
Ücret, Komisyon ve Bankacılık Hizmetleri Gelirleri / İşletme Giderleri	64,87	70,32	74,02	92,58
Toplam Mevduat / Ortalama Toplam Şube Sayısı (Bin TL)	107.655,97	133.459,15	159.357,27	197.801,97
Toplam Nakdi Krediler / Toplam Mevduat (%)	117,08	119,07	120,85	111,98
Yasal Özkaynak / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı (%)	14,93	15,52	16,13	15,96
Yabancı Kaynaklar / Toplam Özkaynaklar (%)	798,26	813,17	805,62	860,11

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten”, (Çevrimiçi) <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis>

Yine Tablo 11’e bakılınca; genel itibariyle oranların yıllar içinde artış gösterdiği göze çarpmaktadır. Örneğin, Toplam Mevduat 107.655.97 iken 2016’da, 2019’da 197.801.97 Milyar TL’ye çıkmıştır. Dönem Net Kâr/Zararının Ortalaması/Özkaynaklar 2016’da 3.31 iken 2019’da 2.86’ya düşmüştür.

Tablo 12: Katılım Bankalarının Rasyosu

Rasyolar	2016	2017	2018	2019
Takipteki Alacaklar (Brüt) / Toplam Nakdi Krediler (%)	6,73	4,14	3,34	4,48
Takipteki Alacaklar Karşılığı / Brüt Takipteki Alacaklar (%)	63,76	62,82	65,75	66,53
Yüksek Montanlı (1 Milyon TL ve Üzeri) Mevduat / Toplam Mevduat (%)	34,83	38,18	42,54	46,21
(Bilanço Dışı Riskler - Türev Finansal Araçlar) / Toplam Aktifler (%)	39,97	35,27	29,91	28,12
Türev Finansal Araçlar / Taahhütler (%)	73,00	75,46	77,79	79,90
Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Ortalama Toplam Aktifler (%)	0,12	0,31	0,40	0,30
Dönem Net Kârı (Zararı) / Ortalama Özkaynaklar (%)	0,63	2,86	3,76	2,91
İşletme Giderleri / Ortalama Toplam Aktifler (%)	0,68	0,57	0,57	0,55
Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler (%)	94,75	97,53	97,33	98,97
Ücret, Komisyon ve Bankacılık Hizmetleri Gelirleri / İşletme Giderleri	44,16	46,24	44,22	48,87
Toplam Mevduat / Ortalama Toplam Şube Sayısı (Bin TL)	66.992,77	89.059,46	106.535,79	138.489,26
Toplam Nakdi Krediler / Toplam Mevduat (%)	114,48	101,43	101,23	83,02
Yasal Özkaynak / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı (%)	14,94	16,63	17,72	15,48
Yabancı Kaynaklar / Toplam Özkaynaklar (%)	937,79	1.041,36	1.091,05	1.115,22

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten”, (Çevrimiçi) <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis>

Bu tabloda; bazı kalemlerin artıştan azalışa geçtiği, diğer bazı kalemlerinde azalıştan artışa geçtiği görülmektedir. Örneğin Toplam Nakdi Krediler/Toplam Mevduat 2016'da 114,48 iken 2019'da (Mart) 83.02'ye düşmüştür. Diğer taraftan, Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler 2016'da % 94.75 iken 2019 % 98.97 çıkmıştır.

Tablo 13'de Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat ve katılım bankalarının isimleri ve türleri ayrıca açıklamalar bölümünde o bankanın güncel durumu tablo şeklinde sunulmuştur.

Tablo 13: Türkiye'deki Mevduat ve Katılım Bankaları (2019)

Banka Adı	Niteliği	Açıklama
Akbank T.A.Ş.	Mevduat	-
Alternatif Bank	Mevduat	-
Birleşik Fon Bankası	Mevduat	TMSF
Denizbank	Mevduat	-
Fibabanka	Mevduat	-
Finans Bank	Mevduat	-
HSBC Bank A.Ş.	Mevduat	-
Türkiye Halk Bank	Mevduat	-
ICBC Turkey Bank	Mevduat	Eksik Veri
Türkiye Garanti A.Ş.	Mevduat	-
ING Bank A.Ş.	Mevduat	-
T.İş.Bankası	Mevduat	-
JPMorgan Chase Bank N.A.	Mevduat	Eksik Veri
Odea Bank A.Ş.	Mevduat	-
Turkland Bank A.Ş.	Mevduat	-
Türk Ekonomi Bankası	Mevduat	-
Yapı ve Kredi A.Ş.	Mevduat	-
Ziraat Bank A.Ş.	Mevduat	-
Albaraka Türk Katılım A.Ş.	Katılım	-
Kuveyt Türk Katılım A.Ş.	Katılım	-
Vakıf Katılım A.Ş.	Katılım	-
Ziraat Katılım Bank.A.Ş.	Katılım	-
Türkiye Finans Katılım A.Ş.	Katılım	-

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, “Veri Sorgulama Sistemi”, (Çevrimiçi) <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/> (Erişim Tarihi: 17.05.2019); Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Veri Seti”, (Çevrimiçi) <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>

Bu tablolarda Türkiye’de faal bulunan mevduat ve katılım bankalarının isimleri verilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki oranlar ise çok kriterli veri hazırlama işleminde (TOPSİS) oldukça tercih edilen oranlar bütünüdür.

Tablo 14’te bankaların kullanmış oldukları çeşitli finansal oranların bankanın performansına olan etkileri olumlu veya olumsuz şekilde belirtilmiştir.

Tablo 14: Finansal Oranların Banka Performansına Etkileri

ORANLAR	PERFORMANS ETKİLERİ
Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar	Olumlu
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	Olumlu
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Olumlu
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	Olumsuz
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	Olumsuz
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	Olumsuz
Takipteki Krediler / Toplam Krediler	Olumsuz
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	Olumlu
Bilanço Dışı İşlemler / Toplam Aktifler	Olumsuz
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	Olumlu
Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Olumlu
Net Dönem Karı (veya Zararı) / Toplam Aktifler	Olumlu
Net Dönem Karı (veya Zararı) / Öz kaynaklar	Olumlu
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri	Olumlu
Faiz Dışı Gelirler / Diğer Faaliyet Giderleri	Olumlu

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, “Veri Sorgulama Sistemi”, (Çevrimiçi) <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/finansaloranlar-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/> (Erişim Tarihi: 17.05.2018); Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Veri Seti”, (Çevrimiçi) <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>

3.7. Bulgu ve Yorumlar

Bankaların çeşitli faaliyet kalemleri ve oranları ve bu oranlara ait veriler TOPSİS Excel formatında hesaplanıp aşağıdaki değerler bulunmuştur. Bu değerler o bankanın ilgili yılda diğer bankalar içindeki performans sonucunu göstermektedir. Buna göre bankanın aldığı rakam ne kadar küçükse o kadar iyi bir performans göstermiş demektir ve aynı şekilde rakam ne kadar büyükse o kadar geride yani performansının düşük olduğu seviyeyi göstermektedir.

Bankaların performans değerlendirmesinde ortaya çıkan TOPSİS verileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 15: Bankaların Performans Değerlendirilmesi

BANKALAR	2016	2017	2018	2019
Akbank T.A.Ş.	5	5	6	5
Denizbank	11	11	9	8
HSBC Bank A.Ş.	3	3	4	3
Türkiye Halk Bankası	9	9	10	10
Türkiye Garanti A.Ş.	4	4	3	2
ING Bank A.Ş.	1	2	2	1
T.İş.Bankası	7	7	8	6
Türk Ekonomi Bankası (TEB)	8	8	7	7
Türk Eximbank	10	10	11	12
Yapı ve Kredi A.Ş.	6	6	5	4
Ziraat Bank A.Ş.	12	12	11	11
Albaraka Türk Katılım A.Ş.	16	16	16	14
Kuveyt Türk Katılım A.Ş.	13	14	13	12
Vakıf Katılım A.Ş.	11	13	12	13
Ziraat Katılım Bank.A.Ş.	15	15	15	16
Türkiye Finans Katılım A.Ş.	14	16	14	15

Tablo 15'e bakıldığında, bir kaç istisna olmakla beraber genel olarak; mevduat bankalarının performanslarının katılım bankalarına göre daha yüksek çıktığı görülmektedir. Katılım Bankalarının kendi içinde en iyi performansı Vakıf Katılım A.Ş. gösterirken, onu Kuveyt Türk Katılım A.Ş., T.Finans Katılım A.Ş.ve Ziraat Katılım Bankası izlemiştir. Mevduat Bankaları içinde en iyi performansı gösteren banka ING Bank A.Ş. olurken onu HSBC Bank A.Ş., Türkiye Garanti A.Ş., Akbank T.A.Ş. ve Yapı veKredi A.Ş. izlemiştir. Diğer bankaların sıralaması da Tablo 15'de görüldüğü gibidir. TOPSİS Bankaların performanslarını incelerken çok kriterli parametrelerden faydalandığı için çok sayıda veriye ihtiyaç duymakta ve bunları excel formatında analiz etmektedir.

Mevduat ve Katılım bankaları ülke ekonomisinde ve finans alanında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu bankaların performansları yıllar içinde kriz, enflasyon, yatırımlar, faiz, döviz, ithalat-ihracat vb. etkenlerden etkilendiği için farklılık gösterebilir. Bu çalışmada bankaların performans değişimlerini teknik olarak incelenerek elde edilen bulgular ve veriler açıklanmaya çalışılmıştır. Toplumda gerek dini gerekse ekonomik açılardan insanların farklı tercihleri ve bu farklı tercihlerden de ortaya çıkan bankaları hizmet-kalite-fiyat ve icraat seviyelerinde değişik sonuçlar olabilmektedir.

3.8. TOPSİS Analizi ve Sonuçları

Burada Katılım ve Mevduat bankalarının performanslarının belirlenmesinde kullanılan önemli rasyolar ve bu rasyolara ait güncel değerleri ve verileri elde edilerek TOPSİS Excel Formatına ilgili değerler tek tek işlenerek ve ayrıca TOPSİS 'in devamı niteliğinde karar matrisinin, normalleştirilmiş matrisin, ağırlıklandırılmış matrisin ve son olarak pozitif ideal, negatif ideal ve optimum ideal matrislerine ulaşılmıştır. Karar matrisi oluşturulurken karar verici TOPSİS excelin satırlarına karar noktalarını yani bankaların ilgili kalemlerini işler/yazar, sütunlarda ise faktörlere (ilgili rakamsal değerler) yer verir bu değerler ışığında TOPSİS excel normalleştirilmiş ve ağırlıklandırılmış matrisleri tespit eder ve genel bir sonuç çıkarır.

Tablo 16: Mevduat ve Katılım Bankalarının Çeşitli Kriterler Açısından Birbirleriyle Karşılaştırılması ve Analizi

Bankalar/ Kriterler	Sermaye Yeterliliği	Özkaynaklar/Toplam Varlıklar	TP Mevduat/Toplam Mevduat	TP Krediler/Toplam Krediler	Finansal Varlıklar/ Toplam Varlıklar	Toplam Krediler/ Toplam Mevduat	Likit Varlıklar/ Toplam Varlıklar	Likit Varlıklar/ K.V.Yükümlülükler	Ortalama Özkaynak Karlılığı	Faiz Dışı Gelirler / Toplam Varlıklar
Akbank A.Ş.	18.2	13.4	43.2	63.8	38.5	98.3	14.9	29.7	13.4	1.3
HSBC A.Ş.	20.0	8.9	30.3	62.8	48.9	63.0	44.2	67.9	12.1	0.8
ING	21.7	12.7	61.9	75.3	32.5	75.3	23.3	42.8	14.7	1.9
Denizbank.A.Ş.	19.5	11.2	56.7	70.1	24.7	103.6	13.1	24.6	14.9	1.3
Yapı Kredi A.Ş.	16.1	11.2	45.8	58.0	33.0	104.3	16.5	31.6	12.6	1.3
Türkiye İş Bankası	16.5	11.9	46.1	56.0	29.2	106.1	11.7	22.1	14.5	0.5
Türkiye Halk Bankası	13.8	7.7	56.3	66.1	30.6	100.7	10.6	17.8	9.0	0.9
Türkiye Garanti Bankası	18.3	13.0	48.0	64.9	32.2	102.4	17.5	33.4	14.8	1.7
Türkiye Ziraat Bankası	14.8	10.7	53.8	67.9	26.7	112.0	8.6	14.0	14.8	0.1
Türk Eximbank	18.7	5.5	-	4.9	5.9	-	3.0	52.7	12.0	0.2
Türk Ekonomi Bankası	16.9	10.0	57.8	78.7	30.6	99.7	20.5	33.1	10.4	1.0
Albaraka Türk	51.41	7.72	41.15	61.01	33.36	91.48	29.02	44.44	4.11	2.17
Kuveyt Türk	50.53	7.33	41.71	67.67	31.73	84.96	23.23	39.64	15.99	1.97
Türkiye Finans	57.69	9.19	40.59	73.27	28.99	111.03	21.33	34.58	10.29	1.77
Vakıf Katılım	53.62	7.29	48.04	65.09	33.40	88.84	26.39	40.87	21.31	1.64
Ziraat Katılım	65.06	10.0	54.44	70.83	18.47	117.08	12.60	23.90	14.54	0.90

Tablo 16’da isimleri bulunan bankalara ait çeşitli performans kriterleri ve bu kriterlere ait rakamsal değerler bulunmaktadır. Bu değerler o bankaların kendi internet sayfalarından güncel hali olmak üzere tek tek alınıp TOPSİS Excel Formatına işlenmiştir.

Tablo 16’daki değerler TOPSİS excelde işlenip hesaplandıktan sonra, oluşan matris karar matrisi Tablo 17’de verilmiştir. Bu karar matrisi oluşturulurken satırlara karar noktaları, sütunlara ise faktörler yazılmaktadır.

Tablo 17: TOPSİS Analizinden Elde Edilen Karar Matrisi

Bankalar/Kriterler	Sermaye Yeterliliği	Özkaynaklar/Toplam Varlıklar	TP Mevduat/Toplam Mevduat	TP Krediler/Toplam Krediler	Finansal Varlıklar/ Toplam Varlıklar	Toplam Krediler/ Toplam Mevduat	Likit Varlıklar/ Toplam Varlıklar	Likit Varlıklar/ Kısa Vadeli Yükümlülükler	Ortalama Özkaynak Karlılığı	Faiz Dış Gelirler/Toplam Varlıklar
Akbank A.Ş.	18.2	785	43.2	149	38.5	98.3	14.9	4147	13.4	1.3
HSBC A.Ş.	20.0	830	30.3	159	48.9	63.0	44.2	3765	12.1	0.8
ING	21.7	792	61.9	34	32.5	75.3	23.3	4016	14.7	1.9
Denizbank. A.Ş.	19.5	807	56.7	86	24.7	103.6	13.1	4198	14.9	1.3
Yapı Kredi A.Ş.	16.1	807	45.8	207	33.0	104.3	16.5	4128	12.6	1.3
Türkiye İş Bankası	16.5	800	46.1	227	29.2	106.1	11.7	4223	14.5	0.5
Türkiye Halk Bankası	13.8	842	56.3	126	30.6	100.7	10.6	4266	9.0	0.9
Türkiye Garanti Bankası	18.3	789	48.0	138	32.2	102.4	17.5	4110	14.8	1.7
Türkiye Ziraat Bankası	14.8	812	53.8	108	26.7	112.0	8.6	4304	14.8	0.1
Türk Eximbank	18.7	864	0	738	5.9	0	3.0	3917	12.0	0.2
Türk Ekonomi Bankası	16.9	819	57.8	0	30.6	99.7	20.5	4113	10.4	1.0
Albaraka Türk	51.41	147	41.15	-5314	33.36	91.48	29.02	0	4.11	2.17
Kuveyt Türk	50.53	186	41.71	-5980	31.73	84.96	23.23	480	15.99	1.97
Türkiye Finans	57.69	0	40.59	-6540	28.99	111.03	21.33	986	10.29	1.77
Vakıf Katılım	53.62	190	48.04	-5722	33.40	88.84	26.39	357	21.31	1.64
Ziraat Katılım	65.06	819	54.44	-6296	18.47	117.08	12.6	2054	14.54	0.90

Bu aşamadan sonra (karar matrisi aşamasından) normalleştirilmiş matris aşamasına geçilir ki buradaki işlem: her bir “aij” değeri yani matris yapılırken yazılan “a11, a21, a31...” değerleri kareleri hesaplanır ve bu değerlerin toplanmasıyla sütun toplamları oluşturulur. Sonrasında her bir

“aij” değeri bulunduğu sütundaki toplamın kareköküne bölünür ve böylece normalleştirilmiş matris ortaya çıkmaktadır. Normalleştirilmiş matris Tablo 18’de verilmektedir.

Tablo 18: TOPSİS Analizinden Elde Edilen Normalleştirilmiş Matris

Bankalar/Kriterler	Sermaye Yeterliliği	Özkaynaklar/Toplam Varlıklar	TP Mevduat/Toplam Mevduat	TP Krediler/Toplam Krediler	Finansal Varlıklar/ Toplam Varlıklar	Toplam Krediler/ Toplam Mevduat	Likit Varlıklar/ Toplam Varlıklar	Likit Varlıklar/ Kısa Vadeli Yükümlülükler	Ortalama Özkaynak Kârlılığı	Faiz Dışı Gelirler/Toplam Varlıklar
Akbank A.Ş.	0.13160	0.27674	0.22732	0.01111	0.30869	0.25833	0.17921	0.29974	0.24678	0.23918
HSBC A.Ş.	0.14462	0.29261	0.15944	0.01185	0.39207	0.16556	0.53160	0.27213	0.22284	0.14719
ING	0.15691	0.27921	0.32572	0.00253	0.26058	0.19789	0.28023	0.29027	0.27073	0.34957
Denizbank.A.Ş.	0.14100	0.28450	0.29836	0.00641	0.19804	0.27226	0.15756	0.30342	0.27441	0.23918
Yapı Kredi A.Ş.	0.11642	0.28450	0.24100	0.01543	0.26459	0.27410	0.19845	0.29836	0.23205	0.23918
Türkiye İş Bankası	0.11931	0.28203	0.24258	0.01692	0.23412	0.27883	0.14072	0.30523	0.26704	0.09199
Türkiye Halk Bankası	0.09979	0.29684	0.29626	0.00939	0.24535	0.26464	0.12749	0.30834	0.16575	0.16558
Türkiye Garanti Bankası	0.13232	0.27815	0.25258	0.01029	0.25817	0.26911	0.21048	0.29706	0.27257	0.31277
Türkiye Ziraat Bankası	0.10702	0.28626	0.28310	0.00805	0.21408	0.29433	0.10343	0.31108	0.27257	0.01840
Türk Eximbank	0.13522	0.30459	0.00000	0.05502	0.04731	0.00000	0.03608	0.28311	0.22100	0.03680
Türk Ekonomi Bankası	0.12220	0.28873	0.30415	0.00000	0.24535	0.26201	0.24656	0.29728	0.19153	0.18398
Albaraka Türk	0.37174	0.05182	0.21653	-0.39620	0.26748	0.24041	0.34903	0.00000	0.07569	0.39924
Kuveyt Türk	0.36538	0.06557	0.21948	-0.44586	0.25441	0.22327	0.27939	0.03469	0.29448	0.36245
Türkiye Finans	0.41715	0.00000	0.21359	-0.48761	0.23244	0.29178	0.25654	0.07127	0.18951	0.32565
Vakıf Katılım	0.38772	0.066698	0.25279	-0.42662	0.26780	0.23347	0.31740	0.02580	0.39246	0.30173
Ziraat Katılım	0.47044	0.28873	0.28647	-0.46942	0.14809	0.30768	0.15154	0.14846	0.26778	0.16558

Normalleştirilmiş matrise ait her bir değer “wi” şeklinde bir değerle merkeze çekilerek ağırlıklandırılmaya çalışılır. Bu durum TOPSİS analizinin değişken durumunu göstermektedir. Bu “wi” değerleri toplamının 1(bir)’e eşit olması ve normalleştirilmiş matristen elde edilen “nij” değerleri “ wi” değerleri ile çarpılarak ağırlıklandırılmış matrise ulaşılır. Ağırlıklandırılmış matris Tablo 19’da görülmektedir.

Tablo 19: TOPSİS Analizinden Elde Edilen Ağırlıklandırılmış Matris

Bankalar/Kriterler	Sermaye Yeterliliği	Özkaynaklar/Toplam Varlıklar	TP Mevduat/Toplam Mevduat	TP Krediler/Toplam Krediler	Finansal Varlıklar/ Toplam Varlıklar	Toplam Krediler/ Toplam Mevduat	Likit Varlıklar/ Toplam Varlıklar	Likit Varlıklar/ Kısa Vadeli Yükümlülükler	Ortalama Özkaynak Kârlılığı	Faiz Dışı Gelirler/Toplam Varlıklar
Akbank A.Ş.	0.01316	0.02767	0.02273	0.00111	0.03087	0.02583	0.01062	0.02997	0.02468	0.02392
HSBC A.Ş.	0.01446	0.02926	0.01594	0.00119	0.03921	0.01656	0.03152	0.02721	0.02228	0.01472
ING	0.01569	0.02792	0.03257	0.00025	0.02606	0.01979	0.01661	0.02903	0.02707	0.03496
Denizbank.A.Ş.	0.01410	0.02845	0.02984	0.00064	0.01980	0.02723	0.00934	0.03034	0.02744	0.02392
Yapı Kredi A.Ş.	0.01164	0.02845	0.02410	0.00154	0.02646	0.02741	0.01177	0.02984	0.02321	0.02392
Türkiye İş Bankası	0.01193	0.02820	0.02426	0.00169	0.02341	0.02788	0.00834	0.03052	0.02670	0.00920
Türkiye Halk Bankası	0.00998	0.02968	0.02963	0.00094	0.02453	0.02646	0.00756	0.03083	0.01658	0.01656
Türkiye Garanti Bankası	0.01323	0.02782	0.02526	0.00103	0.02582	0.02691	0.01248	0.02971	0.02726	0.03128
Türkiye Ziraat Bankası	0.01070	0.02863	0.02831	0.00081	0.02141	0.02943	0.00613	0.03111	0.02726	0.00184
Türk Eximbank	0.01352	0.03046	0.00000	0.00550	0.00473	0.00000	0.00214	0.02831	0.02210	0.00368
Türk Ekonomi Bankası	0.01222	0.02887	0.03041	0.00000	0.02453	0.02620	0.01462	0.02973	0.01915	0.01840
Albaraka Türk	0.03717	0.00518	0.02165	-0.03962	0.02675	0.02404	0.02069	0.00000	0.00757	0.03992
Kuveyt Türk	0.03654	0.00656	0.02195	-0.04459	0.02544	0.02233	0.01656	0.00347	0.02945	0.03624
Türkiye Finans	0.04171	0.00000	0.02136	-0.04876	0.02324	0.02918	0.01521	0.00713	0.01895	0.03257
Vakıf Katılım	0.03877	0.00670	0.02528	-0.04266	0.02678	0.02335	0.01882	0.00258	0.03925	0.03017
Ziraat Katılım	0.04704	0.02887	0.02865	-0.04694	0.01481	0.03077	0.00898	0.01485	0.02678	0.01656
Ağırlıklar	0.10000	0.10000	0.10000	0.10000	0.10000	0.10000	0.10000	0.10000	0.10000	0.10000
İdeal	0.04704	0.03046	0.03257	0.00550	0.03921	0.03077	0.05316	0.03111	0.03925	0.03992
Baz Alınan	0.00998	0.00000	0.00000	-0.04876	0.00473	0.00000	0.00361	0.00000	0.00757	0.00184

Tablo 20'de yer alan matris ise artık son aşama olup ideal çözüme yakınlık durumunun ölçülmesinde kullanılır. Bu tablo, di+ pozitif ideal, di- negatif ideal ve ci optimum ideal değerlerini göstermektedir. Tabloda yer alan ci değeri 0 ve 1 aralığında bir değer almaktadır. Ci=1 durumunda ilgili karar noktasının ideal çözüme yakın olduğunu, ci=0 durumunda ise ilgili karar noktasının negatif ideal çözüme mutlak yakınlığını göstermektedir.

Tablo 20: TOPSİS Analizinden Elde Edilmiş Negatif İdeal, Pozitif İdeal ve Optimum İdeal Çözüm Matrisleri

Sıralama	Bankalar	di+	di-	ci
1	ING	0.04604	0.08965	0.66071
2	HSBC	0.04998	0.09309	0.65065
3	Garanti	0.05167	0.08667	0.62650
4	Akbank	0.05547	0.08375	0.60154
5	Yapı Kredi	0.05607	0.08386	0.59931
6	TEB	0.05628	0.08340	0.59706
7	Denizbank	0.05749	0.08412	0.59404
8	İş Bankası	0.06488	0.08075	0.55451
9	Halkbank	0.06581	0.08157	0.55347
10	Ziraat	0.07149	0.08138	0.53237
11	Vakıf Kat.	0.06770	0.07201	0.51543
12	Albaraka	0.07346	0.06936	0.48566
13	Kuveyt	0.07123	0.06664	0.48337
14	Ziraat Kat.	0.07599	0.07085	0.48249
15	T.Finans	0.07798	0.06533	0.45585
16	Eximbank	0.09160	0.07001	0.43318

Buraya kadar bahsedilen veriler, değerler oluşturulan tablolar ve matrisler ışığında genel bir değerlendirme yapılacak olursa; mevduat ve katılım bankalarının bazı rasyoları örneğin; Özkaynaklar/Toplam Varlıklar değerleri, Denizbank ve Yapı Kredi Bankası'nda aynı olmuştur. Benzer şekilde, Ortalama Özkaynak Kârlılığı değerleri, T. Garanti Bankası ile T.Ziraat Bankası'nda aynı değere sahip olmuştur. Karar matrisi, Normalleştirilmiş matris ve Ağırlıklandırılmış matrislerin hesaplanan değerleri (minumum ve maksimum) doğrultusunda elde edilen negatif ideal, pozitif ideal ve optimum ideal çözüm noktaları incelendiğinde optimum ideal çözüm noktasındaki en büyük değerlerin bankaların performanslarının sıralanmasında ilk sırada olması gerektiğinden yapılacak sıralamada; ilk sırada ING, ikinci HSBC, üçüncü, T. Garanti Bankası, dördüncü Akbank, beşinci olarak Yapı Kredi Bankası şeklinde sıralanmaktadır. Çeşitli rasyolar (oranlar) TOPSİS Yöntemi kullanılarak bu sıralama ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada mevduat bankalarının genel sıralamada katılım bankalarından daha üstün bir konumda oldukları söylenebilir. Katılım bankaları sermaye yeterliliği oranlarında mevduat bankalarına göre daha iyi bir durumdadır, ancak özkaynaklar/toplam varlıklar oranında mevduat bankalarından daha düşük bir seviyede bulunmaktadır. Sermaye yeterliliği oranında katılım bankaları oldukça üstün bir şekildedir. TP Krediler/Toplam Krediler oranı açısından da mevduat bankalarının katılım bankalarına olan üstünlüğü göze çarpmaktadır. Likit Varlıklar/ Kısa Vadeli Yükümlülükler oranında ise mevduat bankaları oldukça üstündür. Özetle; mevduat bankalarının

son dönemler itibariyle katılım bankalarına göre daha iyi bir performans sergiledikleri ortaya çıkan bir gerçektir. Bu durumun nedenleri olarak tasarruf sahiplerinin katılım bankalarına dini inançlarından dolayı yönelmeleri ancak bu mevduat sahiplerinin sayısının az olması nedeniyle katılım bankalarının işlem hacmi ve buna bağlı olarak elde ettikleri kar veya katılım oranlarının düşük olması, piyasanın gerektirdiği dinamiklerden uzakta kalması şube ve personel sayısının da nispeten düşük olması gibi nedenlerden dolayı mevduat bankalarına göre bankacılık ve finans pazarında önemli bir konumda bulunmasına bu gibi çeşitli sebeplerden dolayı engellerin mevcut olduğu gerçeği oluşmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerek Mevduat gerekse Katılım Bankaları bir ülke ekonomisinde oldukça ciddi ve önemli bir role sahiptir. Sağlam bir ekonomiden bahsedebilmek için insanlardan tasarrufların veya para ve parasal değerlerin toplanılması ve bu değerlerin bir şekilde yatırıma kanalize edilmesi gerekmektedir. Bunu sağlamak için de bankacılık ve mali sektörünün verimli bir şekilde yürütülmesi ve yüksek performansın gösterilmesi gerekmektedir. Ülke ekonomisi adına oldukça ciddi bir öneme haiz bankaların çalışmaları ve performanslarının iyi bir seviyede olması ve bu performansların ölçülmesi bilhassa 2001 ekonomik krizi ve 2008 global krizi sonrasında bir gereklilik arz etmiştir. Bu sayede mevduat sahipleri kendilerini daha güvende hissetmekte ve olası krizlere karşı tedbir alınması daha imkansız bir hale gelmektedir.

Mevduat ve Katılım Bankalarının performansları genellikle iki biçimde ele alınıp, değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Bu değerlendirmelerden birincisi finansal göstergeleri vasıtasıyla yapılmaktadır. Diğer performans değerlendirmesi ise finansal olmayan bazı parametrelerle gerçekleştirilen değerlendirmedir. Bu parametreler müşteri memnuniyeti, çalışan kesimin ölçeği ve verimlilik benzeri kavramlardır. Bu araştırma ile Türk bankacılık sektöründe 2016-2019 yılları arasında faaliyet gösteren 11 mevduat bankasının ve 5 katılım bankasının performansı değerlendirilmiştir.

Eksik verisi olan bankalar değerlendirmenin dışında tutulmuştur. İncelemede bankalara ait sermaye yeterliliği, kur riski, aktif kalitesi, kârlılık ve gelir-gider durumlarına ilişkin yıl sonu finansal tablolarından faydalanılarak bulunan 12 kriter ile analize tabi tutulmuştur. Katılım bankalarında faiz kazancı olmadığından faiz ile ilgili veriler göz ardı edilmiştir.

TOPSİS değerlendirme ve analiz yöntemi çok kriterli bir uygulama olduğu için bir bankanın bir oranda performansının üstün çıkması diğer bütün kriterlerde de üstün çıkacağı anlamına gelmeyebilir veya bir yıl durumu zayıf iken başka bir yıl durumu daha iyi olabilir. Bu yöntem karşılaştırılan kriterlerin ve değerlerin mevcut koşullardaki güncel durumlarının analizi olup, zaman-yıl kavramı değişebileceğinden sonuçlar ve bulgularda zaman içinde değişiklikler gösterebilmektedir. Çalışmada katılım ve mevduat bankalarının kendi internet sitelerinden güncel olarak ilgili kriterlere ve verilere ulaşılmış bu veriler rakamsal olarak topsis analizine dahil edilmiş ve bankaların performans değerleri matrisler (tablo) halinde açıklanmıştır.

Burada önemli olabilecek bir sonuç bankaların birbirine üstün ve zayıf noktalarının neden ortaya çıktığıdır. Bu gibi durumların çeşitli sebepleri olabilir. Şöyle ki; bir bankanın sermaye yeterlilik rasyosu yüksek olabilir buna bağlı olarak kredi vereceği yerli ve yabancı şirketlere bu kredinin miktarı da yüksek olabilir ve tabii ki elde edeceği faiz geliri de beraberinde yüksek bir kâra ulaşmaya imkan tanıyabilir. Bir diğer etken bankaların piyasaya olan hakimiyet bilgi ve beceri seviyelerinin birbirinden farklılık göstermesi gibi durumlarda söz konusu olabilir. Dövizle kredi kullandırmak uluslararası piyasalarda daha avantajlı bir durum oluşturacağından elde edilecek faizden yerli sermayeden gelecek faize oranla daha avantajlı olabilmekte ve dolayısıyla performanslar daha yüksek olarak çıkabilmektedir. Bu bankalar ayrıca piyasadaki rekabet ve rekabet koşullarını iyice analiz ederek rakip bankaların da strateji ve taktiklerini öğrenerek kendi lehlerine geleceğe dönük birtakım projelerini hayata geçirme adına avantajlar elde edebilirler.

Gerek finansal ve gerek genel ekonominin ilerlemesi adına bankaların rekabet etmesi oldukça önemlidir. Durum böyle olunca yani rekabet artınca o zaman bankaların da etkinliği ve verimliliğini artıran ve geliştiren plan ve projelerin de gündeme gelmesi kaçınılmaz olacaktır. Bununla birlikte ekonomideki zaman zaman ortaya çıkan belirsizliklerinde engellenmeye çalışılması ve de ekonomik parametreler doğrultusunda beklentilerin karşılanması veya iyileştirilmesi bunun sonucunda da bankacıların aracılık fonksiyonunu yerine getirerek rekabeti artırması yapılabilecek makul adımlardan birisi olacaktır.

Bunun yanında bankalar kendi içlerindeki çalışma ve hizmetin kalitesini ölçmek, daha iyi bir seviyeye ulaşmak adına doğruların ve yanlışların tespit ve analiz durumlarında bu tür araştırma verilerinden daha iyi bir sonuca ulaşabilirler.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akgüç Öztin (1992), **100 Soruda Bankacılık**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akın Faruk-Nalan ECE (Temmuz 2010) “İslami Finans Sistemi İçerisinde İslami Bankacılığın Yeri ve Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi”, **Mevzuat Dergisi**.
- Akın İkin (1993), **Bankacılığın Tarihçesi, Ekonomi Ansiklopedisi**, Paymaş Yayınları, İstanbul.
- Aktepe, İshak Emin (2012), **Sorularla Katılım Bankacılığı**. İstanbul: TKBB.
- Alpay, S. ve Hassan, M.K. (2007), **A Comparative Efficiency Analysis of Interest Free Financial Institutions and Conventional Banks: A Case Study on Turkey**, Economic Research Forum Working Paper Series, November.
- Altıntaş, Ayhan (2006), **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Altuğ, Osman (2000), **Banka İşlemleri Muhasebesi**. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Ariss, Rıma Turk. (2010), “**Competitive Conditions in Islamic and Conventional Banking: A Global Perspective**”, Review of Financial Economics, 101-108.
- Ata, H. Ali (2009), “Banka Yabancılaşmasının Türkiye’deki Yerli ve Yabancı Bankalar Açısından Karşılaştırılması“, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 23 (4), 109-124.
- Atlas, G. (2008), **İslami Finans Sistemi” Sermaye Piyasasında Gündem**, TSPAKB, 69: 19-30.
- Barutçugil, İsmet (2012), **Bilgi Yönetimi**. İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Bashir, Abdel HAMEED (2003), “**Determinants of Profitability in Islamic Banks: Some**.”
- Bayındır Abdülaziz (2007), **Ticaret ve Faiz**, Süleymaniye Vakfı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Baykara, Halid Velid (2012), “**Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- BDDK. “**Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten**”. (Çevrimiçi) <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis> (Erişim Tarihi: 25.02.2018).
- Birdal, İlker (1993), **Banka İşletmeciliği**. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayın, s.5
- Birdal, İlker (1993), **Banka İşletmeciliği**. Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Boyacıoğlu Mehmet Takan ve A. Melek (2013), **Bankacılık, Teori, Uygulama ve Yönetim**, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Danesh, Isa Ali (2007), “**An Investigation of Islamic Banks Performance: A Comparison with Conventional Banks**”, Masters Thesis, Cranfield University, UK.
- Darçın Ahmet (2007), **Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankalarına Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçlar**, Y.Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, S.B.E. Ankara.
- Demir, Mehmet (2015), **2008 Küresel Krizinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri**, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı Uluslararası Bankacılık ve Finans Yüksek Lisans Programı, İstanbul
- Demireli, Erhan, “TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Sistemi: Türkiye’deki Kamu Bankaları Üzerine Bir Uygulama”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Dergisi**, 101-113.
- Doğan Mesut (2013), “Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması” **Türkiye Örneği, Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 180
- Dusuki, Asyraf Wajdi (2008), “Understaning The Objectives Os İslamic Banking: Asurvey of Stakeholders Perspectives”, **International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management**, Volume 1, (2).
- Ece, N (2011), “Dünya’da ve Türk Bankacılık Sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi”, **Akademik Bakış Dergisi**, Temmuz-Ağustos 2011.
- Eğilmez, Mahfi (2009), **Küresel Finans Krizi**, 4. Basım, Remzi Kitabevi.
- Ekrem Erdem, (1992), **Para Banka ve Finansal Sistemi**, 4. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Er, Bünyamin. Mustafa Uysal (2012), “Türkiye’deki Ticari Bankalar ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi: 2005-2010 Dönemi Değerlendirmesi”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 26, (3-4), 365-387.
- Erdoğan Ali (2014), “Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16 (1).
- Eskici M. (2007), **Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri**. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Gökalp, Füsun (2014), “Kriz Öncesi ve Kriz Sonrası Dönemler İtibariyle Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Karlılığı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 32, 191-201.8

- Gülşen, Metin (2010), **Katılım Bankalarının Mali Tablo Analizi ve Performanslarının Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Günal, Mehmet (2007), **Para Banka ve Finansal Sistem**, 2. Baskı, Yeni Dönem Yayınları, Ankara.
- Güngör, Kamil (2009), “Bir finansal Araç Olarak Katılım Bankacılığı : Tespitler-Teklifler”, **Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı TKBB**, No: 1, İstanbul.
- Hanif, Muhammad Vd. (2012), “Comparative Performance Study of Conventional and Islamic Banking in Pakistan”, **International Research Journal of Finance and Economics**, 83,62-72.
- Işık, I. ve Hassan, M.K. (2002) “Technical, Scale and Allocative Efficiencies of Turkish Banking Industry”, **Journal of Banking and Finance**, 26(4): 719-766.
- Jaffar, Muhammad ve Manavri, Irfan (2011), “Performance comparison of Islamic and Conventional banks in Pakistan”, **Global Journal of Management And Business Research**, 11(1).
- Jagtigani Julapa (2008), “Understanding the Effects of the Merger Boom on Community Banks”, **Economic Review**, 93 (2), 29-48.
- Kaderli, Yusuf vd. (2013), “Basel III ve Yeni Türk Ticaret Kanunu’ nun KOBİ’ lerin Finansman Sorunu Üzerindeki Muhtemel Etkileri”, **Ege Akademik Bakış Dergisi**, 13 (4).
- Kalaycı, İrfan (2013), “Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek” **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 9 (19).
- Karapınar, Aydın (2003), **Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları**, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Khan, Zahoor vd. (2012), **Analysis of the Performance of Islamic and Conventional Banks in Pakistan**, http://www.qurtuba.edu.pk/jms/default_files/JMS/5_1/JMS_January_June2010_5-62.pdf, (01.09.2012).
- Kılıç, Merve ve Akın, Ahmet (2008), “Banka Satın Almalarının Hedef Bankalarının Performansına Olan Etkileri: Türk Bankacılık Sektörü Üzerinde Ampirik Bir Çalışma”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10 (3).
- Kızılkaya, Necmettin (2012), “Modern Dönemde Faizsiz Bankacılık ve Fıkhi İşleyişi” **İslam Hukuki Araştırmaları Dergisi**, 20 , Servet Ofset Yayınevi, Konya.
- Koçyiğit, M. Murat (2013), “Mevduat Bankalarının Etkinliği ve Hisse Senedi Getirileri Arasındaki İlişkiler”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 57, 73-88.

- Korukçu, Ünal. (1998), **Bankacılığın Tarihsel Gelişimi: 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara.
- Kuzu, Sultan (2014), **Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri**, Baskı, Dora Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti, Bursa.
- Memiş, Fatih (2014), **2008 Global Ekonomik Krizi Öncesi Ve Sonrası A Tipi Yatırım Fonlarının Performanslarının Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Onur, Vedat (1965), **Bankacılık Hukuku, Hukuki Bünyeleri İtibariyle Banka Muameleleri**. Ankara: Kardeş Matbaası.
- Ozen, Ercan vd. (2015), "TOPSIS Performance Evaluation Measures And Relation Between Financial Ratios And Stock Returns", **Journal of Economics, Finance & Accounting-JEFA**, 2 (4), 482-500.
- Öçal, Tezer vd. (1997), **Para Banka Teori ve Politika**, 1. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Önder, Gülen ve Emrah Önder (2014), **Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri**, Dora Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti. 1. Baskı, Bursa.
- Özdemir, Ali ve Seçme, Neşe (2009), "İki Aşamalı Stratejik Tedarikçi Seçiminin Bulanık TOPSİS Yöntemi ile Analizi", **Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 11 (2).
- Özden, Ünal Halit (2009), **Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Performansı**, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Özgür, Ersan (2017), **Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, Hamza (2012), **Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları**, (Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsoy, Şerafettin (2012), **"Katılım Bankacılığına Giriş**, Kuveyt Türk Katılım Bankası, İstanbul.
- Öztin, Akgüç (1992), **"100 Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Özulucan, Abitter ve Deran, Ali (2009), "Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 6 (11), 85-108.
- Parasız, İlker (2001). **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, Ezgi Kitabevi, Bursa.

- Parlakkaya, Raif ve Çürük, Suna Akten (2011), “Finansal rasyoların katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında bir tasnif aracı olarak kullanımı: Türkiye örneği”, **Ege Akademik Bakış**, 11 (3), 397-405
- Sakarya, Şakir (2002), **Şirket Birleşmelerinde Firma Değerinin Tespiti ve Yönetimi: Akçansa Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sakarya, Şakir vd. (2015), “BİST’de İşlem Gören Enerji Şirketlerinin Finansal Performanslarının TOPSİS Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi İle Belirlenmesi”, **19. Finans Sempozyumu**, Çorum.
- Samad, A. ve Hassan, M.K (1999), “The Performance of Malaysian Islamic Bank During 1984-1997: An Exploratory Study”, **International Journal of Islamic Financial Services**, 1(3).
- Sarıgül, Haşmet (2012), **Basel Düzenlemelerinin, Kobilerin Muhasebe ve Finansal Raporlama Uygulamalarına Etkileri**, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Savaş, Filiz (2014), **Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri**, 1. Baskı, Dora Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti. Bursa.
- Siraj, K.K. ve Pillai, P. Sudarsanan (2012), “Comparative Study on Performance of Islamic Banks and Conventional Banks in GCC region”, **Journal of Applied Finance & Banking**, 2 (3), 123-161.
- Şamiloğlu, Famil vd. (2013), “Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsis Yöntemi İle Karşılaştırılması”, **17. Finans Sempozyumu**, Muğla.
- Şen, Sedef (2011), **Türk Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığı’nın Yapısal Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenver, Bülent (1987), **Banka Bilançolarının Tahlil Yöntemleri**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara.
- Şimşek, B (2006), **Katılım Bankalarında Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi ve Örnek Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Tanpınar, Ali ve Taş, Yunus (2012), “Performansa Dayalı Ek Ödeme Sisteminin Etkileri Üzerine Kocaeli Üniversitesi Araş. ve Uygulama Hastanesinde Bir Araştırma”, **20.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi**.
- TBB (2008), **50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007”**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul.
- Terzi, Ahmet (2013), “Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı, Kitabına Uydurmak mı?”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, 9, 55-76.

- Tok, Ahmet (2009), **İslami Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler**, Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi, Ankara.
- Tosun, M. (2000), **Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK'lerin Türk Banka Sistemi İçindeki Yeri**, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul.
- Tuhan, Ahmet (2014), **Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tunay, K. Batu ve Uzuner, T. Mustafa (2001), **Finans Sisteminde Yeni Yönelimler, Türk Finans Piyasalarının Bugünü ve Geleceği**, 1.Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Tunç, Hüseyin (2010), **Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, 9.Baskı, Nesil Yayınları, İstanbul.
- Turan, Zübeyir (2005), **Türkiye Ekonomisinde Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri**, TÜHİS
- Türkiye Bankalar Birliği, "Veri Sorgulama Sistemi", (Çevrimiçi) <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/> (Erişim Tarihi: 17.05.2019); Türkiye Katılım Bankaları Birliği, "Veri Seti", (Çevrimiçi) <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti> (Erişim Tarihi: 17.05.2019)
- URL-1, http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=46&Itemid=8 Erişim Tarihi 01.05.2019
- URL-2, <http://www.mevduatnedir.com/mevduat-turleri/> Erişim Tarihi : 12.05.2019
- URL-3, <http://www.yazarperest.com/basel-iii-kriterleri-ve-turk-bankacilik-sistemine-etkileri/> Erişim Tarihi 15.05.2019
- URL-4, <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/oran-analizi-teknigi-ile-organize-sanayi-bolgelerinde-finansalperformans-analizi/1904>. Erişim Tarihi : 22.04.2019
- URL-5, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/412417> Erişim Tarihi 16.05.2019
- URL-6, <https://docplayer.biz.tr/49616664-Yeni-gelismeler-isiginda-turkiye-de-faizsiz-finans-ve-katilim-bankaciligi.html> Erişim Tarihi 20.04.2019
- URL-7, <https://industryolog.com/topsis-technique-for-order-preference-by-similarity-to-ideal-solution-yontemi/> Erişim Tarihi : 15.05.2019
- URL-8, <https://journal.mufad.org.tr/attachments/article/695/10.pdf> Erişim Tarihi 16.05.2019
- URL-9, <https://kamu.biz.tr/mevduat-nedir/> Erişim Tarihi : 12.05.2019
- URL-10, <https://kredi.kim/turkiyedeki-bankalarin-listesi> Erişim Tarihi :12.05.2019

- URL-11, <https://m.finansgundem.com/haber/kuveyt-turkten-ilk-sukuk-islemi/290704> Erişim Tarihi 10.05.2019
- URL-12, <https://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/viop/yapi-kredi-yatirim-viop-doviz-vadeli-islem-sözleşmeleri-mart-2016.pdf>.Erişim Tarihi : 11.05.2019
- URL-13, <https://www.ekodialog.com/Makaleler/turk-bankacilik-sistemi.html>Erişim Tarihi 13.05.2019
- URL-14, <https://www.kamufinans.com/basel-ii-kararlari-nedir/>Erişim Tarihi 14.05.2019
- URL-15, <https://www.paranomist.com/mevduat-bankalari.html> Erişim Tarihi : 11.05.2019
- URL-16, www.tbb.org.tr (İstatistiki Raporlar, Banko ve Grup Bilgileri, 5 Yıllık Bilanço)
- URL,17, <http://tkbb/ttkb-yayinlari> **Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı TKBB**, Yayın No:1, İstanbul, 2009, s.226
- Uslu, Sami, “Faiz Neden Haramdır, Hikmeti Nedir?”Kaynak: <http://www.sorularlailamiyet.com/qna/7722/faiz-neden-haramdir.html> (04.02.2016).
- Usman, Abid ve Khan, Muhammad Kashif (2019) “ Evaluating the Financial Performance of Islamic and Conventional Banks of Pakistan: A Comparative Analysis”, **International Journal of Business and Social Science**, 3, 253-257.
- Ustaoglu, D. (2014), **Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uygurtürk, Hasan ve Korkmaz, Türkan (2012), “Finansal Performansın TOPSİS Yöntemiyle Belirlenmesi, Ana Metal Sanayi Üzerine Uygulama”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**.
- Ünal, Ümitcan (2012), “Katılım Bankacılığı”, <http://katilimbancaciligi.blogspot.com.tr/> (10.05.2019).
- Yakar, Soner vd. (2013), “Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Sukuk-Kira Sertifikası ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi”. **Bankacılar Dergisi**, 84.
- Yanpar, Atilla (2014). **İslami Finans İlkeler Araçlar ve Kurumlar**, Scala Yayıncılık, İstanbul.
- Yayar, Rüştü ve Baykara Halid Velid(2012), “TOPSIS Yöntemi ile Katılım Bankalarının Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Bir Uygulama”, **Business and Economics Research Journal** 3 (4), 21-42.
- Yıldırım, Bahadır Fatih (2014). **Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri**, 1. Baskı, Dora Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti. Bursa.

Yıldırım, Oğuz (2004), “Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler”. **Dış Ticaret Dergisi**, 30.

Yılmaz, Osman Nihat (2010), **Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı**, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, İstanbul.

Yükçü, Süleyman ve Atağan, Gülşah (2010), “TOPSİS Yöntemine Göre Performans Değerleme”, **9 Eylül Üniversitesi, Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 45.

ÖZGEÇMİŞ

Kamil FİRİDİN, 19.02.1992 tarihinde Trabzon İli Ortahisar İlçesi'nde doğdu. 2006 yılında Görele Hasan Ali Yücel İlköğretim Okulu'nu; 2010 yılında Görele Lisesi'ni; 2015 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nü bitirdi. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

FİRİDİN. bekar olup, İngilizce bilmektedir.

